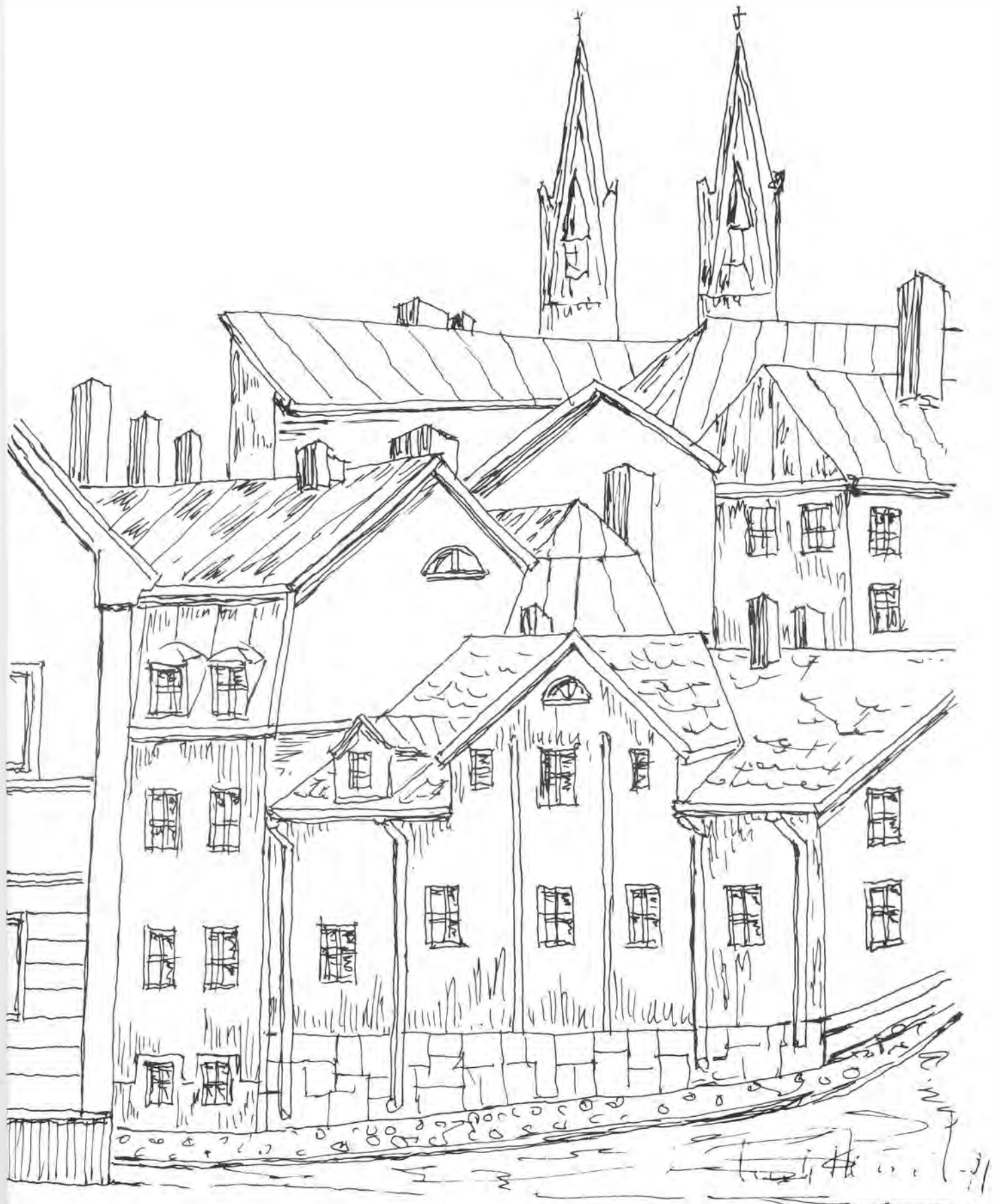

ÖFRE SLOTTETS BYABLAD

20-ÅRSJUBILEUM 1991

Innehållsförteckning

Från Byabladet	1
Öfre Slottsgatans Byalag 1971–1991, en tillbakablick	2
Att vara ordförande i ett 20-årigt Byalag	5
Arbetsgrupperna	7
Öfre Slottsgatan – en gata med historia	8
Krönika till Byalagets 20-års jubileum 17 maj 1991	19
Att komma ny i Byalaget	26
Rapport från en idégrupp	28
Från Forum Romanum till Domkyrkoplan	29
Samtal med Ragnar Johansson inför Öfre Slottsgatan dag 1979	30
Nya medlemmar betraktar Byabladet	32

REDAKTION FÖR JUBILEUMSTIDNINGEN: LISBET FORSBERG OCH DAGMAR FURUMARK.
OMSLAGSTECKNING AV ERIK THORD. UTSIKT FRÅN SLOTTSGATAN ÖVER
TAKEN I KVARTERET ROSENBERG OCH UPP MOT DOMKYRKAN.

Från Byabladet 1980

Lars Forsberg

Dagsvers i UNT 2 okt 1971
Ewa Wennerström-
Hartmann
Teckning: Yngve Svalander

ÖFRE SLOTTSGATAN

Sju helvetes gluggar är borta trots Nils Magnus Folckes dikt, försvunnet är Imperfektum och teatern raserades kvickt.

En stad måste växa och ändras, bilismen ska ha sin tribut och det lönar sig inte att gnälla om hur där en gång såg ut.

Det är fånigt att älska en gata där man bott i en annan värld, men jag gläds så länge den finns där för min dagliga pilgrimsfärd.

Öfre Slotts visioner och verklighet.

Öfre Slottsgatans Byalag syftar till bevarande av den kulturhistoriska och sociala miljön främst inom S:t Olofsgatan-Kyrkogårdsgatan-Skolgatan-Rundelsgränd samt till att där främja den sociala gemenskapen.

Så lyder första paragrafen i Byalagets stadgar från 1971.

Efter andra världskriget började en rivningsvåg välla fram över vårt land. Medan man i det krigshärjade Europa med stora ekonomiska uppoffringar pietetsfullt försökte bygga upp vad som raserats och renovera vad som skadats, släppte vi här i det oskadda Sverige loss grävskoporna i städernas centra och fick dem att likna kontinentens krigsskådeplatser.

Det första tecknet på en tillnyktring i rivningsraseriet här i Uppsala kom i en motion i stadsfullmäktige 1955 av herrar Lindberg och Carling som hemställde "att drätselkammaren ville låta utreda frågan om bevarandet av några ur den äldre stadsbebyggelsen intressanta hus, som vid sanering kommer att rivas".

Det var en blygsam början som ändå visade att någonting var på gång. Dåvarande landsantikvarien Nils Sundquist fick motionen på remiss, och hans svar visar en känsla för miljöns betydelse, som Byalaget helt kan ansluta sig till. Där står bl.a. "Ofrånkomliga förutsättningar är att kvarteren kunna bebos och för den skull bli levande i stadsbilden".

Boken Stadsbildens framtid som utkom 1964 på initiativ av Uppsala stadsfullmäktige ökade förhoppningarna att det skulle bli möjligt att rädda något av den äldre bebyggelsen i det centrala Uppsala.

Den 2 januari 1971 kom en riksdagsmotion, undertecknad av tio riksdagsledamöter från alla partier, om en skyddslagstiftning för kulturhistoriskt värdefulla bebyggelser och miljöer. I motionen finns allt väsentligt medtaget som rör bevarandefrågorna. Motionärerna anser att "de kulturhistoriska och miljömässiga frågorna bör behandlas före den tekniska frågan om modernisering. Om så inte sker, ökas riskerna för en ytterligare miljöförstöring och vandalisering av betydelsefulla partier i våra samhällen".

Detta hände några månader innan Byalaget bildades. Vi trodde att de hänsynslösa rivningarnas tid var över, och att 70-talet skulle bli en besinningens tid, då de rester som fanns kvar av äldre stadsbe-

byggelse skulle kunna räddas. För detta ville Byalaget arbeta, främst inom det område som ligger oss varmast om hjärtat, Öfre Slotts.

Vi trodde också att vi hade Uppsalas politiker med oss. Uttalanden från ansvariga byggnadskommunalråd och andra i kommunal ansvarsställning under hela 70-talet tydde på det. Men de kommersiella krafterna var för starka och lagstiftningen och politikerna för svaga. För den mäktiga byggnadsfirman med miljardresurser fick samhällets representanter vika sig.

En ohelig allians mellan kommunens representanter och den mäktiga byggnadsfirman har gjort renoveringen av Öfre Slotts till en halvmesyr. Måtte det vara sista gången i Uppsala som de idéer, som omfattas av en majoritet i kommunen, inte kan hävdas av de kommunalt ansvariga.

Jag är övertygad om att Byalaget har medverkat till att skapa en stark opinion i bevarande frågor i Uppsala. De politiska partier som helhjärtat och kraftfullt vill arbeta för att bevara vad som finns kvar av kulturellt värdefull miljö, kan räkna med ett starkt stöd av stora delar av stadens befolkning.

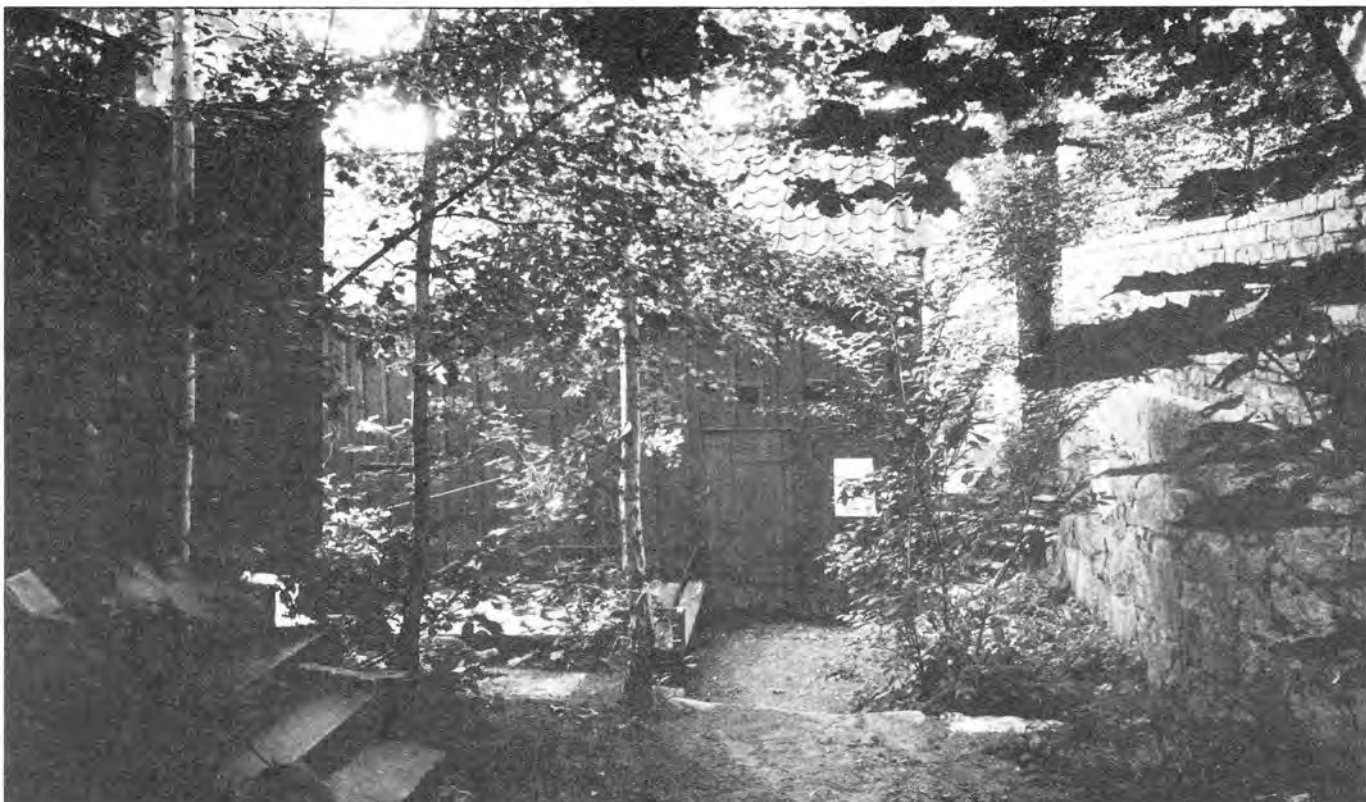
Lars Forsberg

Maj 1991

Mina förhoppningar 1980 har lyckligtvis inte kommit på skam. Byalagets ansträngningar under 70-talet har inte varit förgäves. Rivningsvågen har avstannat i Uppsala, och känslan för värdet av kontinuitet och bevarande vid stadsplanering har blivit mycket starkare. Jag är övertygad om att de värdefulla kulturmiljöer som finns kvar efter rivningarna på 50- till 70-talet kommer att bevaras eller åtminstone förändras med känsla och pietet.

Vid Öfre Slottsgatan har under 80-talet alla hus blivit rustade och målade. Ett par nya har tillkommit som smälter ganska väl in i miljön. Genom Byalagets försorg har husen fått vackra metallskyltar som i korthet skildrar husens historia. Sedan kampen för gatan i stort sett är avslutad har Byalagets arbete ändrat karaktär. Vi är naturligtvis fortfarande mycket uppmärksamma på vad som sker med miljön. Men vi har nu också tid att ägna oss åt andra aktiviteter som kan skapa samhörighet och trivsel bland medlemmarna. Det är roligt att många av de nyinflyttade i kvarteren funnit vägen till Byalaget.

Lars Forsberg

Kalmar Nations studentbostäder

Öfre Slottsgatans Byalag 1971-1991 en tillbakablick

av Carl-Gustaf Thornström

En promenad år 1991 längs Öfre Slottsgatan i Uppsala mellan Skolgatan och S:t Olofsgatan låter en uppleva en närmast intakt 1880-talsmiljö. Naturligtvis har nutidens krav tvingat in en och annan anakronism. Men faktum kvarstår att mycket av den fysiska miljön har räddats åt eftervärlden. Den process som ledde fram till bevarandet av den unika miljön vid Öfre Slottsgatan är även den en historia i sig. Redan i mitten av 1950-talet aktualiserades frågan i dåvarande Uppsala stadsfullmäktige. Det var dock först efter 1960-talets snabba omvandling av stadskärnorna i våra städer som något mer substansfullt började hända.

Många uppsalabor minns nog diskussionerna kring förnyelsen av kvarteret S:t Per i stadens centrala delar. I och kring detta kvarter fanns ännu i mitten 1960-talet rester kvar av det medeltida gatunät där gatorna gick i fyrtiofem graders vinkel mot Fyrisån. Efter mycket köpsläende med markägare och byggföretag revs hela kvarteret och det enda synliga spåret av ett annat Uppsala utgörs av dagens Celsius-

hus på Svartbäcksgatan. När så striden om almarna i Kungsträdgården i Stockholm stod i maj 1971 inspirerades också hyresgäster vid Öfre Slottsgatan i Uppsala att slå vakt om sin boendemiljö.

Vid denna tid fanns redan en stadsplan (Leckes från 1936) för området vid Öfre Slottsgatan, men denna var belagd med rivnings- och nybyggnadsförbud. Teoretiskt sett tillät 1936 års stadsplan uppförande av sexvåningshus vid Skol- och S:t Olofsgatorna och fyrvåningshus vid Öfre Slottsgatan. 1962 förelades ett nytt stadsplaneförslag som begränsade byggnadsrätten till högst två våningar vid Öfre Slottsgatan. Av olika skäl fördes detta förslag ej vidare för behandling i drätselkammaren.

En majdag 1971 samlades så mer än etthundra hyresgäster och sympatisörer vid Öfre Slottsgatan till ett stormöte på Kalmar Nation. Man beslutade att bilda ett byalag med syfte att verka för ett bevarande av den sociala och kulturhistoriska miljön i området. De flesta fastigheter befann sig då i ett ganska nedgången

tillstånd. De sanitära bekvämligheterna var undermåliga och vissa delar av fastigheterna var utdömda som bostäder av hälsovårdsnämnden.

I denna miljö levde vid denna tid ännu mycket av en 1920-talsatmosfär kvar. Kvartersbutikerna höll med pappersremсор och fönstervadd. Fotogenbussen gjorde besök en gång i månaden för att fylla upp faten till fotogenkaminerna som var särskilt frekventa i fastigheterna i kvarteren S:t Niklas och Hörnet. I dessa senare fastigheter var det också tämligen vanligt att den enda vattenledningen frös i november och såvida inte Wolraths rörmokare kunde tina rören fick man vara utan eget vatten till mars året därpå då vårvärmen lät nämnda vatten fritt spruta ur sönderfrusna ledningar. Dass på gården utgjorde normalstandard. Trots en påver materiell standard då, var områdets sociala sammansättning närmast ett Uppsala i miniatyr. Här fanns andelar av akademiker, tjänstemän, arbetare och studenter som speglade Uppsalas sociala sammansättning i stort. Ur den synpunkten var området alltså knappast någon "belastad" boendemiljö.

Bildandet av Öfre Slottsgatans Byalag innebar för områdets invånare säkert många ting. Man fick en gemensam röst i den kommunala debatten. En annan viktig konsekvens var att sammanhållningen hyresgäster emellan ökade. Strömstedts Tobakshandel på Öfre Slottsgatan blev knutpunkten för byalagets informations-spridning och upprop. Under det första året ordnade byalaget flera utställningar och debatter. Smalfilmsfotografen Sture Mars inledde tillsammans med några byalagsmedlemmar dokumentation av områdets miljö. 1972 resulterade detta i en film om 45 minuters speltid. Idag har Super-8 filmen överförs till en videokopia. Vid julslytningen 1972 startade byalaget Öfre Slottsgatans Dag, som sedan blivit en återkommande tradition med nu 20 år på nacken.

Det skulle bära för långt att här i detalj redogöra för minnesbilder från arbetet med att rädda Öfre Slottsgatans miljö. Många var och är de människor som genom åren genom olika insatser bidragit till att få en i huvudsak måttfull och pietetsfull förnyelse av Öfre Slottsgatansmiljön. Uppsala universitet hade redan 1966 inlett renovering vid Öfre Slottsgatan 13. En renovering som trots många goda resultat byalaget då retroaktivt var kritiskt emot. Betydligt bättre ansågs samme markägares renovering i kvarteret Rosenberg 1971 vara. När så Kalmar Nation 1972 startade en första yttre renovering av

fastigheterna i kvarteret S:t Niklas ansågs en stor och avgörande seger vunnen. Man bör här bemärka att Kalmar Nation ännu 1969-70 gjorde ett sista förslag om att riva dåvarande Rackarnäbben m m och bygga studenthotell i kvarteret. Att sedan denna 1972-års yttre renovering kostade knappt 250.000 kr, inklusive ett tiotal omsatta och ännu 1991 brukbara kakelugnar, länder kanske till någon ytterligare eftertanke.

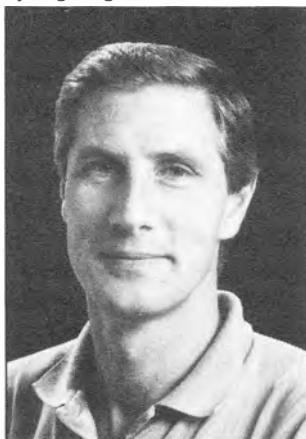
En av byalagets många stridsfrågor rörde dåtidens bygglagstiftning och dennas tillämpning vid Öfre Slottsgatan. Lånefinansieringen vid renovering var och är knuten till uppfyllande av vissa standardkrav vad avser utrustning och material, minimimått osv. Till detta kom krav på bilparkering i direkt anslutning till fastigheterna. Enligt byalagets uppfattning skulle sådant innebära att de små innergårdarna med lindar, syren och kåltäppor skulle ersättas med bilparkeringar. Måttkraven innebar stora förändringar i husstommar/väggomflyttningar etc. För Kalmar Nations vidkommande tog det 10 år att förhandla fram en kompromiss med myndigheter och banker. Det var således först 1982 som Rackarnäbben med flera fastigheter kunde slutrenoveras med bibehållande av sina smålägenheter och unika innergårdar med bevarade lövträd.

1974 lades ytterligare en ny stadsplan fram för området. Denna antogs av kommunfullmäktige i december 1975. Därmed sattes punkt för en mycket utdragen diskussion rörande Öfre Slottsgatans framtid. Under resten av 1970-talet och under 1980-talet slutfördes så renoveringar i resterande delar av Rosenberg, Pistolen och Hörnet. I vissa fall har tillskott skett i form av nybyggnation. Den mest iögonfallande förändringen har skett i kvarteret Hörnet där omfattande rivningar ansågs nödvändiga. När detta skedde i början av 1980-talet förde byalaget en enträgen kamp för måttfullhet vid förnyelsen. Även här nådde byalaget framgångar.

Under 20 år har Öfre Slottsgatans Byalag fungerat som ett forum för hyresgäster och sympatisörer i kampen för ett sansat bevarande av den sociala och kulturhistoriska miljön i Öfre Fjärdingen. Det är nog ej fel att påstå att byalaget varit framgångsrikt. Både byggnadsnämnd och fastighetsägare har i byalaget haft en ofta initierad och kunnig diskussionspart och även om det hettat till ibland genom åren har få ifrågasatt de mål och medel byalaget stått för.

När man efter 20 år ser tillbaka på den fas i Öfre Slottsgatans historia som inledades i och med bildandet av byalaget slås

Carl-Gustaf Thornström,
Byalagets grundare

Öfre Slottsgatan 15

man av den kraft till förändring som ändå finns när människor går samman och kämpar för ett gemensamt mål. Med glädje och inte utan saknad ser jag tillbaka på de fina åren vid Öfre Slottsgatan och arbetet med byalaget. Jag saknar den oförtröttlige ledargestalten professor Arne Furumark, men också Sidellans Livs, Trippis, Urdins Cykel, Slotts bakeriet, den danske smed, skärsliparen Knopf, golvsliparen Bjerkås, uppfinnaren Sverker, konstnären Lundberg, rektor Forsberg, Kurt och Bertil på Brända tomten, Solan, arkitekterna Martin och Ville, Erik Åhman, professorerna Brunius och Arpi, kamrer Modéer, kommunalråden Agius, Johansson, Alsén, Bergling i byggnadsnämnden, stadsarkitekt Lefvert, landsantikvarie Ola Ehn och alla de andra – ingen nämnd och ingen glömd – som utgjorde basen för den miljö ur vilken byalaget föddes och levt vidare genom åren. Tidsandan då var något annorlunda dagens. Således fanns tidigt planer på att bilda bostadsrättsföreningar, men dylika ansågs av en del i byalaget inte helt rumsrena – då. Men att lägenheter vid Öfre Slottsgatan skulle mer än hundrafaldiga sitt marknadsvärde längre fram, det var många av oss högst medvetna om redan vid byalagets start 1971. Dåtidsens moral förhindrade oss dock från att spekulera i framtida möjligheter att bli miljonärer – en efterföljande generation Öfre Slottsboende till fromma och sannolikt också till glädje. Dagens Öfre Slottsgata hyser naturligtvis

en annan social sammansättning än den som var för handen i det tidiga 1970-talet. Renoveringarna har med eller utan rätt blivit dyra och hyrorna därefter. Kalmar Nations renovering av Rackarnäbben m.m. lyckades dock hålla efterföljande hyror relativt låga. I dessa fastigheter kan alltså än idag 1991 människor med låga inkomster fortfarande bo. I andra kvarter har mer drastiska sociala förändringar skett. Samtidigt bör man komma ihåg att ett bostadsområde har sin egen livscykel där sociala förändringar är en mer eller mindre naturlig process. Och eftersom Uppsala stad aldrig tog chansen att köpa in fastigheter vid Öfre Slottsgatan lämnades mycket åt marknaden att lösa. Byalaget kan i dag se tillbaka på en framgångsrik 20-årig tillvaro till gagn för stadsmiljöns bevarande vid Öfre Fjärdingen i Uppsala. Även om ordet byalag idag för någon kanske kan tyckas klinga en aning otidsenligt är det min förhoppning att detsamma i bevarad skepnad eller som stadsdelsförening eller dylikt lever vidare också in på nästa sekel. Min gamla lägenhet i den Norénska fastigheten, Öfre Slottsgatan 15 lär en gång ha bebotts av professor Pontus Wikner. Om denne idag fått se ut från sitt fönster mot Domkyrkan och Skolgatan skulle han nog konstatera att mycket är sig likt. En anrik 1800-talsmiljö har bevarats åt eftervärden. Och en stor andel i det fina resultatet tillkommer Öfre Slottsgatans Byalag.

Att vara ordförande i ett 20-årigt Byalag.

Hur känns det för en genuin smålänning att vara ordförande i ett 20-årigt Öfre Slottsgatans Byalag?

Det känns bra!

Med viss hembygdspatriotisk självhävdelse kan jag ju konstatera att även Byalaget har en småländsk anknytning i och med att det bildades i hägnet av Kalmar nation.

Mitt intresse för hembygds- och miljöfrågor väcktes redan tidigt under ungdomsåren nere i Småland, där jag medverkade till bildandet av en hembygdsförening och aktivt deltog i dess verksamhet.

När jag sedan på 40-talet hamnade i Uppsala, först på Ultuna och rätt snart i en villa i Sunnersta, kunde jag på nära håll följa Uppsalas tillväxt och utveckling. Med oro och ledsnad kunde jag då se, hur den uttraderingsvåg bland gamla stadskärnor,

som härjade runt om i landet, även drabbade Uppsala.

Det var därför med stor tillfredsställelse, som jag kunde läsa om tillkomsten av Öfre Slottsgatans Byalag och följa dess sega och målmedvetna kamp mot miljöraseringen, även om jag då knappast hade någon tanke på att jag själv med min familj skulle få glädjen att bosätta mig i denna exklusiva miljö.

Så blev det emellertid, och vid årsskiftet 1977/78 flyttade vi in i kvarteret Kamphav med adressen Öfre Slottsgatan 14C. En av mina första åtgärder var att gå med i Byalaget. Som pendlare till Stockholm till ett jobb med mycket resor och mycket kvällstjänstgöring, blev det dock de första åren mest ett passivt stödjande medlemskap. En god information kunde jag dock få genom Byalagets olika skrifter, och en

extra puff fick jag, när min dotter Maria som specialarbete på gymnasiet år 1982 gjorde en beskrivning av "Öfre Slottsgatans byggnadshistoria".

Den närmare kontakten med Byalaget kom så 1985, då jag trappat ner mitt jobb i Stockholm, och då planerna på ett krönikespel till Uppsalas 700-årsjubileum började ta form och där jag då fick glädjen att medverka.

Det blev ett mycket uppskattat initiativ från Byalaget, och det är utan tvekan så, att krönikespelet "Ur nattomhöljda tider" blev höjdpunkten på de kulturella satsningar, som Uppsala gjorde under jubileumsåret 1986. Detta bestyrks ju också av att krönikespelet nu synes ha blivit en fast tradition, där vi nu har börjat förbereda den sjätte årgången. Det är för mig en stor glädje och stimulans, att under några augustiveckor få verka i kretsen av ett stort antal gamla och nya entusiaster.

Entusiasmen har också varit ett kännetecken för dem, som under åren stått i ledningen för Byalaget, och som på ett otroligt altruistiskt sätt "dragit lasset". Många av dem som var med från början, fortsätter arbetet inom Byalaget med oförminskad glädje och glöd, och det är sannerligen ingen uppoffring, att under en tid få verka som ordförande i ett sådant gäng.

Min önskan inför framtiden är nu, att de nya generationer, som växer upp eller flyttar in kring Öfre Slottsgatan, söker sig till Byalagets gemenskap och för vidare arvet från pionjärerna, så att vi får en god tillströmning från den generation, som nu är jämnårig med vårt 20-åriga Byalag.

Olle Johansson

Kaffekorgen

**med härliga smörgåsar,
landgångar och
tårter av alla slag.
Även för avhämtning.**

**Till sommaren kan Du
hämta en picknick-korg.
Ring för beställning så
kör vi ut.**

Tel 13 22 45

Morgon

Först kommer folk till kaféet
kaffe och ostsmörgås
så kommer tidningsbudet
Upsala Nya hit – Dagens Nyheter dit
Så går eleverna till Katte
raska steg, tveksamma steg
Nu öppnar tobaksbutiken
Birgitta hänger ut löpsedel
en Dagens Nyheter – tack – en Blend och en Toy
Arvidsson hastar från bilen
läser upp, drar ifrån
ler mot sin kund, kommenterar politiken.
Britta, i Slottsbageriet, tar plåtarna ur ugnen,
– wienerbröd, finska pinnar!
Då kommer brevbäraren, grå, visslar,
och Monika öppnar Blomstergården – ler mot dagen
ut på gatan med eterneller, ljung, julrosor
ljuvligt!
L-G

ARBETSGRUPPERNA

KONTAKT-GRUPPEN
Kvarters-lokals-gruppen
ANTI-BYRÅKRAT-Gruppen
DU KAN OCKSÅ BILDA STUDIECIRKLAR

Nej
Vi måste gärna något åt det
Det får inte fortsätta så här
Vi måste organisera oss före oss!

TRAFIK och Gatumiljö GRUPPEN
BU! USCH! HÖST!

Filmgruppen
gör filmer om byalaget och öfre slottsg.

Musikgruppen
tycker om att spela och lyssna till musik

GÅRDSFEST! GRUPPEN

TEATERgruppen
kan man diskutera teater, gå på föreställningar, ev. Spela teater själv.

MOTIONS-GRUPPEN
ger styrka och kondition åt kroppen.

BARN-gruppen
Sitter barn-valet m.m.

VET DU! att...
... det finns minst 29 hundar och katter inom byalagsområdet!
BILDA EN HUSBURS-GRUPP som kan passa varandra d. ur m.m.

GÅ MED I NÅGON ARBETSGRUPP ELLER BILDA EN SJÄLV!

Öfre Slottsgatan - en gata med historia

Öfre Slottsgatan i Uppsala är ett begrepp som står för en värdefull kulturhistorisk miljö, som när byalaget bildades, 1971, var så gott som oförändrad sedan slutet av 1800-talet. Det unika med den här miljön var och är helheten, inte bara punktvis bevarade byggnader. Det gäller de fem kvarteren: Rosenberg, Pistolen, St Niklas, Ladu, Hörnet.

Liksom i de flesta svenska småstäder fanns här olika typer av stadsgårdar: handelsgårdar, hantverkargårdar, ämbetsmannagårdar och gårdar av småfolkskaraktär. Det var naturligt att en stad som Uppsala behövde ämbetsmannagårdar, här finns domkyrka, universitet och länsstyrelse.

Vid studiet av husförhörslängder från början och mitten av 1800-talet har vi funnit att många som bodde i de här kvarteren hade anknytning till universitet och kyrka. Här bodde professorer och akademiadjunkter, ringare och akademi-vaktdrängar, en konsistorievaktmästare och pedell, en tornvaktare och en akademitimmerman, en nationsvaktmästare och en akademivaktmästare. Till stadens och länets tjänstemän som bodde i de här kvarteren hörde landsfiskal Brundin, kammarätsrådet Wistrand, stadsfiskal Ekström och kommissionslantmätare Eric Norén. Här finns också lykttändare och postiljoner, betesvaktare och brandvakter. Miljön visade också att så gott som varenda gårdsinnehavare var lantbrukare. Som Ola Ehn uttrycker det, "man måste i bilden ta med alla kor, hästar, svin, höns och andra djur som sågs, hördes och luktade såväl inne på gårdarna som ute på gatorna". Under senare delen av 1800-talet var det handelsmän och hantverkare som gav karaktär åt gatan.

Tomtindelningen har ålderdomliga drag, det har varit få förändringar sedan 1702, då Lars Hoffstedt gjorde en karta över området. Stadsplaneregleringen på drottning Kristinas tid gav Uppsala den rutnätsplan som staden ännu har, raka gator och rektangulära kvarter. Branden 1702 drabbade inte den här delen av Uppsala särskilt hårt, men branden 1809 var förödande för våra kvarter. Den 18 juni brann de små rödfärgade trähusen med sina torvtak och från bebyggelsen före branden finns kvar endast en del rester. De

välvda källarrummen under Öfre Slottsgatan 9, hörnhuset i gård nr 11, fyra äldre trähus i nr 13, som brann 1966, och bostadshusen nr 17 och 19. De äldsta delarna av hörnhuset St Johannesgatan 23 fanns också kvar från 1700-talet, samt den bostadslänga i gård nr 26 som revs 1980. Efter den svåra branden förbjöds torvtaken och man började använda tegeltak. 1874 års byggnadsordning krävde att husen skulle reveteras.

Öfre Slottsgatan 9

Gården var först ämbetsmannagård. Den byggdes 1820 av landsfiskalen och kronolänsmannen Eric Brundin, därför kallas gården Brundisium. I husförhörslängden 1831 finns änkan Catharina Christina Brundin i gården med 6 pigor och 8 barn. I husförhörslängden från 1849 finns hennes son Johan Emil Brundin där. Han är handlande och nu är gården en handelsgård. En handels- och hantverkargård har den varit alltsedan den tiden och det är den ännu. Den tjänade förr också som bondkvarter. Bönderna som kom från landet kunde ställa in sina hästar på gården. Där fanns ett stall för hästar. De kunde också gå in i butiken och vila sig om de ville i en liten bodkammare.

I gården bodde på Brundins tid förutom fem drängar också bodbetjänter och en handelsbetjänt. 1849 fanns i gården också två bagare med familjer. Den ene hade två pigor, en dräng och en lärling och den

Källor:

Ola Ehn: Öfre Slottsgatan i Uppsala, Fronminnesföreningens årsbok, Uppland 1970

Else-Marie Lundbergs 3-betygsuppsats i etnologi, 1972

Forskningsresultat från Byalagets egen studiecirkel: "Gräv där du står"

Fattighuset, Öfre Slottsgatan norrut. Brundisium till höger.

Öre Slottsgatan 11-9. Gatan hade många butiker.

andre en piga, en dräng, en gesäll och två lärlingar. Det bodde mycket folk i de tre bostadshusen, där man så småningom inredde tre stycken butiker i bottenvåningen. 1877 uppfördes verkstadslängan till Lundgrens snickarverkstad. I början av 1900-talet hade P.A. Ljungberg ramsnickeri där.

Så småningom tillverkades tennisracketar och bandyklubbor i snickarverkstaden. I slutet av 40-talet öppnade Jansson och Svensson glasmästeri i uthuslängan. Spiltorna i stallet höggs bort och man kunde inrätta glassliperi där. Glasmästeriet är fortfarande kvar och hantverkargården har fått behålla sin karaktär.

Under 1800-talets slut var det matservering en trappa upp i huset mot Öre Slottsgatan. Man kunde se ordet matservering ovanför dörren innan huset målades om förra året. I det lilla huset, där cykelverkstaden nu finns, inredde man en butik i slutet av 1800-talet. På 30-talet hade en skomakare sin verkstad där tills snickaren Dahlberg öppnade cykelverkstad på 40-talet. Den driver nu B.W. Uddén under den del av året, när det inte är för kallt.

I hörnhuset inredde man under 1800-talets senare del butiker. År 1894 hade A. Uppling en speceri- och viktualiehandel i lokalen. Han annonserade 1897 att han hade "Lager af Specerier, Garner samt Viktualier, Kaffe, Socker, Risgrun, Bruna bönor, Hafregryn, Korngrun, Mjöl alla slag, Gröpe, Russin, Sviskon, Cathrinplommon samt alla andra Sydfrukter,

Fotogen och Gasolja, Feta oljor, Sill och Strömning, Kalk, Stenkol, Slipstenar m.m.", dessutom lockade han med kvarter för lantbor och många stallplatser.

År 1900 bytte affären ägare. Den kallas nu i en annons för Speceri- Vin & Delikatessaffär. Ägaren heter Hj. Jansson och han har dessutom en Garn- Väfnads och Sybehörsaffär i butiken mot Järnbrogatan. Ytterligare två ägare drev handeln fram till 1912 då Sigurd Ericsson övertog den. Han sålde specerivaror, men dessutom också vin och järnvägsbiljetter. Det berättas att studenterna ofta kom in och köpte en flaska champagne hos honom. Det berättas också att fru Ester Ericsson provkokade ärtor och bönor för att kunna tala om för kunderna hur länge de behövde koka. Silltunnorna stod i rummet innanför förstugan och man hade två biträden i affären, en springpojke och en boddräng, som skulle bära varor från magasinet.

1927 fick affären namnet Lindgren & Jansson. Båda hade arbetat som biträden åt Sigurd Ericsson. Det var vanligt att kunderna handlade på bok. Man hade månadskunder, många av dem bodde på Käbo. I de fina villakvarteren skulle det inte finnas butiker. På kontoret innanför butiken fanns den enda värmekällan, en järnkamin som eldades med koks eller med trälådor. Det var varmt på kontoret, men kallt i butiken på vintern. Till höger innanför dörren var tekniska skåpet med tvål, tandkärn, putsmedel o.dyl. och under affärsdisken hade man en trälåda med

Lisbet Forsberg, artikel-författare.

toppsocker. Man hade också såpa under disken och såpan mättes upp med en skopa. Lindgren & Janssons lutfisk var berömd över hela staden och varje år lutades 400-500 kg lutfisk. Fisken skulle kalkas och lutas och man hade den i såptunnor, som skulle bäras ut till pumpen på gården. Där skulle man byta vatten i tunnorna och det var många gånger mycket kallt. Ett år förfrös Jansson armarna, men han fortsatte ändå kommande år, eftersom folk frågade så mycket efter lutfisken.

Våren 1958 övertogs affären av Ingvar Kihlgren, som avvecklade verksamheten. Det sattes upp bokhyllor efter väggarna och studentbokhandeln flyttade in. I samma lokal har man sedan kunnat köpa nyttiga livsmedel i Aino Holms hälsokostbutik och sköta håret hos My Hair. Frisörerna hade ibland problem med sina elektriska apparater. De elektriska ledningarna hade inte tillräckligt stor kapacitet. Butikslokalen står nu tom utom strax före jul, när byalaget har fått vara där med loppmarknadsförråd och bokhandel på Öfre Slottsgatans dag.

I affärslokalen mot St Olofsgatan hade fröken Åhlström i början av 1900-talet Kort- och Hvitvaruhandel och där såldes vita förkläden, som hembiträden behövde, färdigsydd byxor samt tråd, knappar och nålar. En kort tid sålde man tennisracketar där och sedan färdiglagad mat. År 1943 inrättades en bokstuga där, som hade böcker till utlåning. Under senare år har lokalerna utnyttjats av Kyrkans ungdom, som hade bokcafé där, Martha och Maria. Nu har Kafé Fröja tagit över lokalerna och Ulandsboden har livlig verksamhet.

I längan mot Öfre Slottsgatan fanns tidigare två butiker: Elin Nilssons cigarr- och tobaksbutik och en filial till Dubois Bageri & Konditori på Vaksalagatan. De hade brödbutik i lokalen fram till 1940-talet, då Ingrid Sundman tog över med sin mjölk- och brödaffär. Mjölkkaffären fanns kvar till 1960 och ovanför dörren satt en kringla målad i guldfärg. Mjölken som kunderna köpte i egna krukor östes upp ur 50 liters mjölkflaskor som stod i en cementbassäng. I isskåpet förvarades smör och grädde och man kan tänka sig granarna komma med blommiga gräddsniapor och köpa en slick kaffegrädde.

Efter 1960 har verksamheten i lokalen växlat. glasmästeriet har sålt ramar och speglar där, Galleri Löwendahl hade konstutställning där, HiFibutiken satte galler för fönstren och sålde radioapparater och videobandspelare och mycket annat. Så kom Hejbutiken, där Vidar

Jansson sålde skrivmaskiner och pappersvaror. Man kunde kopiera hos honom också, men efter honom kom bröderna Thorpe och startade sin reprobyrå. Under de senaste åren har husen renoverats och Handkraft har flyttat in. Åtta konsthantverkare säljer vackra ting där av keramik, silver, porslin, textil och trä. De har också en liten utställningslokal.

Albert Engström bodde som fil. stud. år 1889 i den här gården, och det glada studentlivet tog, enligt uppgift, en stor del av hans tid i anspråk. I boken Mitt liv och leverne, 1907, har han skildrat en julafton i Uppsala.

Öfre Slottsgatan 16

Vid studiet av Herdins samlingar har studiecirkeln funnit att tomten på andra sidan gatan, gården som vi kallar Fattighuset, år 1671 ägdes av Dirik Dirikson och att skräddaren Anders Kuse bodde där 1702. 1712 köpte rådman Brodin gården, men 1772 fanns där en rådman Ström och 1777 sålde hans änka, Anna Greta Ström gården till spannmålshandlaren Daniel Björkström för 305 riksdaler 26 skilling och 8 silvermynt. 1799 ägdes gården av sockerbagaren Lars Nyman och vi vet att vid branden 18 juni 1809 bodde sockerbagaränkan Nyman där. Ola Ehn har kunnat rekonstruera den kringbyggda gården med bostadshus, bodar, stall och fähus efter en brandförsäkringsvärdering från 1799. Husen var låga och hade torvtak.

Fastigheten förstördes vid branden och 1832 uppfördes där ett nytt fattighus, ett präktigt stenhus, ritat av arkitekten C.G.C:son Blom, men misär och vanvård rådde i "den orkeslösa ålderdomens och de värnlösa barnens boning.." skriver docent Ribbing i en artikel 1844. Enligt husförhörslängden 1849-53 bodde i fattighuset en vaktmästarfamilj, Johan Petter Wattman med hustru och nio barn, 42 fattighjon, de flesta änkor, och 13 barn. Många av barnen har beteckningen, oäkta son, oäkta dotter.

1857 flyttades fattighuset till Uppsala läns Invalids- Arbets- och Korrektionshusinrättning och byggnaden vid Öfre Slottsgatan fick stå som reserv för ev. kolerapatienter. 1861 ordnade Uppsala Fruntimmersförening en barnkrubba i huset, några klasser från Katedralskolan inrymdes där och "skarpskytterörelsen" bedrev aftonskola i huset. Från 1869 till 1906 användes byggnaden som epidemisjukhus. Huset övertogs sedan av Heliga Trefaldighets församling, kyrkoherden bodde där och pastorsexpeditionen fanns i

bottenvåningen. Huset stod tomt ett tag till byggnadsfirman Rolek tog över, rustade huset och inrättade bostäder.

Öfre Slottsgatan 18

I grannhuset, nr 18 fanns det populära Slottsbageriet i många år. Den äldsta delen av gården är från 1810, och där bodde då konsistorievaktmästaren och pedellen Eric Östergren. Under senare delen av 1800-talet ägdes gården av olika skomakare som hade verkstad där. Under 1930-talet inreddes huset till affär och en frukt- och konfektyraffär öppnades av Gösta Vaxell som sedan lämnade över lokalen till Signe Hägerstrand. Hon drev konditori där, Slottskonditoriet. Det var populärt under krigstidens kafferansonering. Man ville gärna få sig en pratstund hos "tant Signe" och det berättas om svartklädda teologer som efter trivsamma samtal i bageriet lämnade nr 18 en smula mjöliga på den svarta rocken.

1945 övertog Brita Frodell lokalen och drev sitt Slottsbageri under många år. Kunder kom från hela staden för att köpa hennes goda wienerbröd, drömmar och finska pinnar. Hon bakade allting i det lilla bageriet bakom butiken. På 70-talet fann hon att kafferepens tid var förbi, man behövde inte hennes kaffebröd och hon stängde Slottsbageriet.

Under senare år har det bedrivits verksamhet av olika slag i nr 18. Garnaffären Marängen sålde vackra textilier där, musikaffären Lolitas Records sålde modern musik. Den affären upphörde hastigt och Barnboksantikvariatet flyttade in och sålde barnböcker under flera år. Det var trevligt att stanna till vid skyltfönstret då, och känna igen kära gamla klassiker. Antikvariatet flyttade till Drottninggatan och det skyltades sedan med musikinstru-

*Johanssons specerihandel.
Bild från sekelskiftet.
A Dahlgren*

ment fram till hösten 1990. De senaste hyresgästerna ska ha kontor i lokalen.

Öfre Slottsgatan 20-22

Öfre Slottsgatan 20, Eklundska gården, var i början av 1800-talet en hantverkar-gård. Här bodde och arbetade en skomakare och en snickare. De hade lokaler för sitt hantverk, men säkert också både stall, ladugård, svinhus och höns hus. År 1867 inträffade en brand i kvarteret Pistolen. Husen brann ner och ägaren till den här gården drabbades hårt. Bostadshuset mot Öfre Slottsgatan, som nu är rödfärgat, drabbades dock inte av branden. Det uppfördes år 1818. Tomten inköptes av handlanden Gustaf Wilhelm Andersson. Det var nu goda tider för en företagare. Nya ämbetsmän behövde bostäder och livsmedelsbutiker. Det stora hörnhuset uppfördes 1869 och redan från början inredde handelsman Andersson där en speceri- och diversehandel. Runt gården byggdes magasin, bodar, stall för åtta hästar med vagnslider. Så fick gatan ett bondkvarter som fungerade långt fram i vår tid. År 1888 hette specerihandlaren A. Johansson. Det finns ett par papperspåsar kvar från hans tid. De har texten: A. Johanssons Speceri, Garn, Mjöl & Viktualieaffär.

Hösten 1870 hyrde August Strindberg som student ett av rummen i huvudbyggnadens frontespis mot Öfre Slottsgatan. Sina erfarenheter från studentrummet vid Öfre Slottsgatan skriver han om i Från Fjärdingen och Svartbäcken, 1877. I Tjänstekvinnans son kan man läsa att Uppsala "luktade bondkvarter".

I början av 1900-talet innehades affären av Erik Pettersson. Efter honom kom Folke Lohrdin, som sålde specialte för 1:50 och gjorde reklam för sitt goda hushållskaffe, grov- eller finmalet. Näste ägare, Elias Jansson, hade stor försäljning av ost.

1918 köptes butiken av gårdsägaren Joel Eklund. Gården är ännu delvis i släkten Eklunds ägo, men 1938 köpte John Arvidsson speceriaffären. Han hyrde lokalen med spilta. Det var då ännu god kundservice att tillhandahålla spilta åt hästen. Kurt Arvidsson, den siste specerihandlaren i våra kvarter, arbetade i faderns affär. De var då tre i affären och hade fullt upp att göra. 1963 övertog han butiken, den gamla inredningen togs bort, pulpeten vid långväggen mot S:t Johannesgatan och träsoffan, som stod innanför dörren. Det var nu en ICA-ansluten snabbköpsaffär. Öfre Slottsgatsborna var glada åt sin kvartersbutik och sörjde när Kurt Arvidsson på grund av bristande

lönsamhet år 1984 stängde den sista livsmedelsbutiken i våra kvarter.

Den gamla handelsgården tappade nu sin funktion och lokalen blev friskvårdscentrum, där stressade affärsmän och skadade idrottsmän kunde få vård. Under det sista året har lokalen övertagits av Universitetet och väntar nu med spänning på ny verksamhet.

Om det äldsta huset, nr 20, mot Öfre Slottsgatan vet man att Peter Fjellstedt år 1859 flyttade sin missionärsskola från Stockholm till Uppsala och flyttade in i det här huset. Året därpå började Fjellstedtska skolan sin verksamhet där med nio elever. 1864 hade man 30 elever och flyttade över till huset på andra sidan gatan, delvis. Skolans husmor dog i lungshot 1863 och de fattiga eleverna fick skaffa sig mat själva, de frivilliga bidragen sinade och skolan hamnade i misär.

Vid branden 1867 brann skolans huvudbyggnad och 1869 flyttade skolan från Öfre Slottsgatan.

Två strykinrättningar har funnits på gården och flera olika skomakare har haft sin verksamhet där. C. Johansson hade en skylt ut mot gatan. Då fanns även ett skomakeri inne på gården. Under första delen av 1900-talet öppnades en tobakshandel i huset mot Öfre Slottsgatan. Man tillhandahöll också en del sybehörsartiklar. Då Byalaget bildades 1971 hette ägaren till tobaksaffären Arne Strömstedt. Hans butik tjänade som central för meddelanden och information som gällde Byalaget. Den första byalagslokalen låg också i nr 20. 1975 sålde Strömstedt sin butik till Ivan Olofsson och i början av 1980-talet hette butiken Margaretas Tobaksaffär. Under senare år drivs butiken som serviceinställd livsmedelsbutik, med öppethållande även kvällar och söndagar, först av Kahn och sedan något år av Sarkis Panossian. Öfre Slottsgatsborna är tacksamma över att ha en närbutik med livsmedel.

Öfre Slottsgatan 11

Hörnhuset skonades vid 1809 års brand. Det torde ha uppförts i slutet av 1600-talet och professorn Benedictus Hedraeus planerade där ett privatobservatorium. På 1700-talet bodde professorn i fysik Zacharias Nordmark här och gården hade karaktären av en förnäm ämbetsmannagård. Huvudbyggnaden låg med gaveln vänd mot Öfre Slottsgatan och inne på tomten fanns en långa med ekonomibyggnader. Resten av tomten var en stor trädgård. Den karaktären behöll gården fram till 1850-talet, då två tvåvåningshus uppfördes vid Öfre slottsgatan. Under första delen av 1800-talet var snickaren

Hörnhuset Öfre Slottsgatan 11 är gatans äldsta hus.

P.J. Hyckerström ägare till gården och hade också sitt snickeri där. Professor Erik August Schröder bodde i mitten av 1800-talet i den här gården. Han gifte sig 1840 med Hedvig Christina Stålhammar.

Det nya huset med långsida mot Öfre Slottsgatan användes åren 1864–1869 av Fjellstedtska skolan. Salen på nedre botten användes som bönsal. I slutet av 1800-talet inreddes en liten butik i bottenvåningen. År 1894 fanns Rosenlunds kött- och fläskhandel i gården, det är osäkert i vilket hus den fanns. Tvåvåningshuset till höger om ingången till gården byggdes i slutet av 1850-talet och där fanns fram till 1915 en Lamp- och Lysoljeaffär. Affären hade ingång från gatan och ägdes av fröken Augusta Haak.

I det äldsta huset, hörnhuset drev krögare Wennlund krog på 1870-talet. Det passade bra för bönderna som kom till staden och ställde in sina hästar i bondkvarteret på andra sidan gatan. Det blev så småningom ölkafé och i början av 1900-talet hade skomakare Holmgren en skylt med ett par kängor utanför dörren. Fru Anna Edman, som bodde i gården inredde lokalen till köttaffär. Hon sålde också specerier och drev butiken till 1933 då fru Selma Holdo övertog butiken. Hon sålde färdiglagad mat där fram till 1965. Öfre Slottsgatsborna kunde ta med sig en tallrik till henne och få något gott till middag. Många minns hur folk gick där på gatan med sina tallrikar och ett papper över maten.

Selma Holdo hade arbetat som kokerska på olika restauranger i Uppsala och nu lagade hon god husmanskost på sin vedspis i det lilla köket. På disken i butiken, närmast fönstret, stod fat med färdiglagad

mat, så den syntes utifrån gatan. Där fanns strömmingsflundror och sikfiléer, makrill och inlagd sill, köttbullar, kåldolmar och pannbiff, pölsa, sylta, kroppkakor och potatisbullar, pannkakor, rotmos och bruna bönor.

När man år 1939 behövde byta ut spännpappen i taket i hörnhuset, fann hantverkarna gamla målningar i taket. Där var en yngre målning, en plafondmålning i starka färger, daterad till omkring 1750, och under den en äldre målning, målad direkt på bräderna i taket. Det är en målning i den franske arkitekten Jean Berains stil och den daterades till sekelskiftet 1700. Den äldre målningen tillhörde nog ett förnämnt rum i en ämbetsmannabostad, medan den yngre bör ha tillkommit, då det drevs källarrörelse i huset.

Universitetet, som nu äger gården, renoverade huset 1971-72 pietetsfullt och noggrant. Medborgarskolan hyr nu affärslokalen och där ges kurser i konsthantverk, silversmide och bokbinderi bl.a.

I gathuset mot Öfre Slottsgatan fanns redan år 1902 en bröd- och mjölkaffär. Lydia Kindahl sålde mjölk och bröd där fram till år 1945. Hon var den enda inom området som hade rättigheter att sälja pilsner. I en stor plåtbassäng stod de stora mjölkflaskorna, de kunde innehålla 50 liter mjölk, och utanför butiken hängde en plåtskytt, på vilken det stod Bröd och Mjölk.

1945 övertod Edith Sedell butiken och på 50-talet moderniserades butiken med kyl- och frysanordningar. Sedan övriga mataffärer efter gatan hade lagts ned, speceriaffären i nian 1958, mjölkaffären i nian 1960 och köttaffären i elvan 1965,

ökade kundkretsen och fru Sedells butik blev en välsorterad livsmedelsaffär. Den 31 maj 1969 stängdes affären.

Lokalen har sedan använts på många olika sätt. Där har sålts barnkläder och antikviteter. Monika Johansson öppnade 1975 sin blomsteraffär, Blomgården, till stor glädje för Öfre Slottsborna. Hennes specialitet var att arrangera eterner eller konstnärligt och vackert. Hon deltog i byalagsarbetet och tillverkade bl a fina marknads-karameller till Öfre Slottsgatans dag.

1980 fanns guldsmeden Rolf Isaksson i lokalen, under något år användes lokalen av Jemz budfirma. Gyllene Katten sålde Waldorfdockor och tygblöjor där, och en tid hyrde Clive Cressy lokalen för sitt bokförlag.

Nu skyltar Björn Ramtofts fastighetsbyrå i skyltfönstret, som upplevt så skiftande verksamheter, med lockande bostäder, villor och lägenheter till hugade spekulanter.

Ämbetsmannagårdens vidsträckta tomt sträckte sig nära nog över halva kvarteret. Så småningom bebyggdes den med fler byggnader: ett bostadshus i tre våningar år 1900, ritat av A.V. Berlin, bostadshus i tre våningar år 1928, ritat av stadsarkitekten Gunnar Leche. Båda husen är vända mot S:t Johannesgatan. På gården uppfördes 1850 en uthuslänga av trä, 1901 en bostads- och uthuslänga av tegel.

Öfre Slottsgatan 13; kvarteret St Niklas
Gården var fram till mitten av 1800-talet uppdelad i tre tomter. Vid S:t Johannesgatan låg ett envåningsträhus uppfört under 1700-talet och mitt på tomten ett trähus med två våningar, uppfört år 1800. I norra hörnet av tomten låg en uthuslänga i vinkel. Mot Öfre Slottsgatan fanns två små bostadshus av trä. Enligt husförhållslängden från 1813 ägdes tomten mot Öfre Slottsgatan av Elias Widlund och i gården bodde då också ringare Johan Sandberg med sin hustru Ann Cathrin.

År 1857 köpte skräddare Erik Ljungberg de tre tomterna och år 1863 uppfördes det hus, som nu står med långsidan mot Öfre Slottsgatan. Huset mot St Johannesgatan byggdes 1868. Enligt förteckning över ledamöter i kyrkoråd och fattigvårdsstyrelse bodde domprosten Torén år 1854 i Öfre Slottsgatan 13. År 1882 har domprostinnan A. Torén samma adress och det uppges att hon hyr hos gårdsägare E. Ljungberg. Samma adress har fru grevinnan C. Reuterskiöld och bägge dessa damer är ledamöter av fattigvårdsstyrelsen. Man vet att överklassdamer i Uppsala den här tiden kunde ägna sig åt

Öfre Slottsgatan 13. Bild från sekelskiftet.

arbete utanför hemmet om det gällde välgörenhet och fattigvård.

När Gustaf Fröding studerade i Uppsala år 1882 bodde han i gårdshuset, som är borta nu. Man kan tänka sig att studenter i penningknipa vandrade över gården till Fröding. Han hade sitt morsarv med sig i en blecklåda, locket stod öppet och man kunde ta för sig. Ännu en student, vars namn hör till svensk litteraturhistoria, bodde i gården i vindsrummet mot Öfre Slottsgatan. Sigfrid Siwerz bodde här som student 1901. Han kallar i boken Jonas och draken Öfre Slottsgatan för "tvärgränden till Vintergatan", det blåser kallt och "alla backar tycktes leda rakt ut i rymden".

År 1966 brann bostadshuset på gården, uthuslängorna och det lilla huset mot S:t Johannesgatan. Universitetet, som nu äger gården, byggde en kontorslänga av tegel på tomten och renoverade gathuset år 1967.

Öfre Slottsgatan 15

Öfre Slottsgatan 15 karakteriseras som en ämbetsmannagård. Trähusen inne på gården byggdes i början av 1800-talet, men man vet att gården i slutet av 1700-talet ägdes och beboddes av en skrivare vid landskontoret, 1813 fanns landskanslisten A.G. Wiberg och stadsfiskalen C.A. Ekström där och i början av 1800-talet sålde notarien och tullinspektören Johan Olof Barck gården till kommissionslantmätare Eric Norén. Han uppförde 1846 tvåvåningshuset mot Öfre Slottsgatan, byggde det i vinkel och målade timmerfasaderna med en grå slamfärg. Konsolburna dörr- och fönsteröverstycken målades vita och jämfört med de äldre enkla rödfärgade timmerhusen representerade kommissionslantmätarens hus en mer representativ stil, som sedan blev vanlig hos Öfre Slottsgatans ämbetsmannagårdar.

På 1850-talet bodde i gården Gustaf Elias Unonius, präst och farmare i Amerika, dit han emigrerade 1841, och grundade ett nybygge i Wisconsin. Han reste runt bland skandinaviska nybyggare i Wisconsin och predikade och han har skrivit en bok om sina minnen från "nord-vestra Amerika".

Under 1860-talet fanns professor A.F.D. Wachterbarth bland hyresgästerna och filosofen och docenten Pontus Wikner bodde där i början av 1880-talet. Han hörde till signaturpoeterna i Namnlösa sällskapet och är bl a känd för en parodi på Runebergdikten Fåfäng önskan:

*"Mångtusen docenter vandra
på Upplands ödsliga slätt,
där äta de upp varandra,
och ingen av dem blir mätt."*

Öfre Slottsgatan 17 och 19

Delar av enklare timmerhus från tiden före branden 1809 ingår i de nuvarande gatulängorna. Öfre Slottsgatan före branden var en trästad med låga rödfärgade timmerhus. De hade torvtak och mellan husen fanns höga rödfärgade plank. Fönstren var små och hade fönsterluckor. Bostadshuset i nr 17 är sannolikt från 1700-talet. Det byggdes om under 1800-talet och reviderades i början av 1800-talet. Det hade uthus av sten som byggdes, förmodligen, i mitten av 1800-talet. Gården är en småfolksgård och enligt husförhörlängd 1813 ägdes den då av akademivaktmästaren Johan Kjellström och hans familj fram till 1876. Hyresgästerna utgjordes, enligt Ola Ehn, under denna tid till övervägande del av änkor.

Den äldsta delen av huset nr 19 är bottenvåningen längs Öfre Slottsgatan. Byggnaden är känd 1770, men kan vara betydligt äldre. Man byggde till huset på 1820-talet med en övervåning och 1869 byggdes längan mot Svartmangatan, som då blev reveterad. Gatuhuset har ålderdomliga drag. Det är, enligt Ola Ehn, det enda hus i Uppsala som har genomgående s k liggande fönster. Det var en vanlig fönstertyp under 1600- och 1700-talen. Bodlängan är från 1800-talets slut och tidigare fanns, som på alla gårdarna en länga med fåhus, stall och lider.

Gården ägdes under 1820-talet av en fånggevaldiger, som tjänstgjorde som fångvaktare, ev. körde han också bödelskärran. Bödelns betjänter brukade förr gå under namnet "rackare", vilket har givit upphov till namnet "Rackarnäbben", som gården kallades.

Enligt husförhörlängden 1813 ägdes gården då av Brita Christina Lundgren, änka efter Mathias Lundgren, och hennes två pojkar. Där har också funnits en murardräng Wallin och hans hustru Maja Greta.

1962 köpte Kalmar nation gårdarna 15, 17 och 19. Avsikten var att riva husen och bygga nytt. Lyckligtvis förhindrades detta och Öfre Slottsgatans byalag bildades just för att förhindra rivning. Hyresgästerna, studenterna, rustade själva husen 1972 och 1982 lät Kalmar nation rusta husen mer genomgående.

Kvarteret Ladu, Skolgatan 11

I slutet av 1870-talet fick Uppsala sin första stadsarkitekt, C.A. Ekholm och 1880 upprättades en ny stadsplan. Nya krav ställdes, man sanerade och reveterade flera av husen. På hörntomten mot Skolgatan fanns en på 1840-talet uppförd gulmålad träbyggnad, som tjänade som

Utsikt från Kyrkogårdsgatan.
Butikerna i kvarteret Hörnet.

domkyrkans material- och spannmålsbod, mot Svartmangsgatan låg ett envånings bostadshus och längre ner i backen en is- och ölkällare från 1862. Här uppfördes 1886, efter ritningar av stadsarkitekten Ekholm ett bostadshus av sten i tre våningar. Här bodde skalden och konditorn Erik Ofvandahl. I detta sammanhang tillkom hela räckan av höghus mellan Kyrkogårdsgatan och Rundelsgränd.

Kvarteret Hörnet, Öfre Slottsgatan 24, numera S:t Johannesgatan 23

Hörnhusets äldsta del, mot Öfre Slottsgatan är från 1700-talet. Före och efter branden 1809 stod där två rödfärgade timmerhus. Gården ägdes av professorn i botanik Adam Afzelius. Vid hans död 1837 såldes gården till snickaren Jonas Rosenson, men enligt husförhörslängden från 1849 bodde änkan Anna Sophia Afzelius kvar i gården. Hon hade sex barn och tjänstefolk. Jonas Rosenson lät bygga samman de två husen. De blev också högre och längan mot Öfre Slottsgatan fick det utseende den har nu. Mot S:t Johannesgatan byggdes en kort vinkellänga och där inreddes en butik, som anses vara den första affärslokalen vid Öfre Slottsgatan. Husen var rödfärgade med vita knutar och bottenvåningens fönster hade fönsterluckor. Enligt husförhörslängden bodde handlaren Johan Petter Rosenson i gården och man kan förmoda att han hade hand om butiken. Han hade ingen hustru och inga barn, men två handelslärlingar bodde hos honom. Det framgår också att han

kunde läsa väl. I gården bodde också efter ombyggnaden astronomen och professorn i fysik Anders Jonas Ångström. Han är bl a känd för sina skrifter om kometerna, Halleys komet 1862, och hans optiska undersökningar grundlade hans stora vetenskapliga anseende. Han har också beskrivit norrskenets spektrum. En ångströmenhet är längdenheten för våglängdsbestämning som han införde. I gården fanns efter ombyggnaden också en slaktare med familj och tjänstefolk.

Intill butikslängan byggdes på 1850-talet ett tvåvåningshus med frontespis och intill detta fanns ett envånings trähus, som ombyggdes 1840. Inne på gården fanns uthuslänga av trä med vedbodar och magasin och en magasinsbyggnad av sten. Tidigare fanns också stall, fåhus och svinhus på gården. 1927 byggdes inne på gården det Lindsjöska huset, ett trevånings bostadshus av sten, ritat av Simon Lindsjö.

Husen reveterades 1867 och på 1950-talet inköptes kvarteret av Byggnadsfirman Anders Diös. Då rivning av kvarteret hotade var Bylaget ivrigt engagerat i debatten om ett bevarande av den gamla miljön. En kompromiss blev resultatet och gatuhuset renoverades. Envåningshuset vid S:t Johannesgatan försvann dock och ersattes av ett nytt i samma storlek. Alla gårdshusen revs, även det Lindsjöska huset, och ersattes av radhus. Liksom tidigare finns ett kafé i längan mot S:t Johannesgatan. Öfre Slotts kaféer, Kaffe-korgen, S:t Johannesgatan 23, och Uroxen i Johannesgatsbacken, har en stor, ganska

ungdomlig, kundkrets och fyller ett viktigt behov.

Öfre Slottsgatan 26

Tomten var långsmal och där fanns, som på de flesta gårdarna, fähus, stall, svinstia och bodar. Under andra delen av 1800-talet, när man byggde fler hus på tomterna och slutade ha kor, revs fähusen, men stall och svinhus behöll man länge. Rester av de gamla bodarna och av trädgården fanns kvar fram till 1980. Många av gårdarna vid gatan har haft fina trädgårdar, men denna var den enda som då fanns kvar. 1844 byggde man ihop timmerhusen, byggde övervåningar och uppförde en bostadslänga på gården. Det var en trevlig, kringbyggd gårdsmiljö med en stor björk och en pump fram till rivningsåret.

Snickaren Jonas Rosenson ägde även denna gården från 1830 till 1860-talets slut. Snickarverkstaden hade han i kvarteret Pistolen. Den här gården betecknas som en småfolksgård. Under 1800-talet fanns här olika hantverkare: bokbindare, målare och plåtslagare, här fanns ringare, drängar, tornväktare, timmerkarlar och gesäller, dessutom, som ofta i småfolksgårdarna fanns här änkor med pigor. Enligt husförhörlängden från 1849 bodde i den här gården en snickare Hegglund och en lykttändare med hustru och barn. Johanna Holmberg från Wendel, som blev änka vid 19 års ålder bodde här med pigan, som hade en oäkta son. Johanna Holmberg läste väl och hade en väl dokumenterad närvaro vid nattvardsgången i kyrkan. Ytterligare två änkor bodde i gården med barn och pigor. Då Byalaget bildades 1971 var gården förfallen. Byggnadsfirman hade nybyggnadsförväntningar och inga reparationer hade gjorts. Här fanns dock en cykelverkstad på gården och golvsliparen Olaf Bjerkås bodde här tillsammans med Erna Ellingsen från Norge. Vattenpumpen på gården fungerade och fruktträd och snödroppar blommade i trädgården. 1980 revs samtliga hus och gatuhuset är en replik av det gamla.

Öfre Slottsgatan 28

Det nuvarande bostadshuset av trä i två våningar uppfördes 1870, men innan dess fanns på tomten en mindre envåningsbyggnad i vinkel och ett uthus med svinhus, bodar och avträden. Det var en utpräglad småfolksgård och enligt Ola Ehn rådde där stor trångboddhet. Det fanns fyra rum och kök och man vet att 1854 bodde där fyra familjer på tillsammans 16 personer. Hurförhörlängden 1849 upplyser om att Jonas Rosenson ägde den här gården också. Slaktare Wahlgren bodde i

gården med 2 pigor och 3 drängar. Det framgår att pigorna läser väl och drängarna försvarligt. Där bodde också svarvare Haglund med två döttrar. Döttrarna hade varsitt barn, oäkta är som vanligt beteckningen i husförhörlängden. En stadsbetjänt fanns också i huset det här året.

1869 byggde man det nya huset mot gatan i två våningar och samtidigt ett tvåvåningshus på gården, som avgränsade trädgården och i bortre änden av trädgården låg tre små uthus i fyrkant. Gårdshuset brann 1970, men trädgården och de små uthusen fanns kvar till 1980. Gathuset är väl bevarat och på gården finns nu radhus.

I gårdshuset bodde fram till branden "Knopfen", skärsliparen, och hans Lilli. Så brann huset upp och de fick en våning utanför stan. Men de var omöjliga att omplantera. Varje förmiddag kunde man se dem komma upp till gatan med matpåsar och annat som de ansåg höra till en god måltid. De försvann in på 28:ans gård, tillbringade dagen där under äppelträden eller i de fallfärdiga skjulen. Knopfen hade i sin ungdom varit en berömd akrobat ute på kontinenten och Lilli hade spelat fiol i orkester i Helsingfors. Vi i Byalaget saknade dem mycket när de var borta.

Öfre Slottsgatan 30 och Skolgatan 9

På tomten står nu två stenhus, ett fyra våningshus mot Skolgatan och ett tvåvåningshus med inredd frontespis mot Öfre Slottsgatan. De byggdes omkring 1880 och renoverades av byggnadsfirman Anders Diös 1980. Tidigare upptogs större delen av tomten av en trädgård, där fanns endast ett litet trähus och ett par mindre uthus i det södra hörnet. Husförhörlängden från 1849 berättar att det då bodde en arbetskarl med familj i huset, men också en änkefru Maria Höglund. Man hade hittat hennes man död i Ekoln. Trångboddheten måste också här ha varit mycket stor, då husförhörlängden tar upp ytterligare personer, som bör ha bott i den här gården: skraddarmästaren Anders Liljedahl, som äger gården, Johannes Berglin med hustru och tre barn, timmermannen Johan Kolmodin, en avskedad livgardist Dahlström, en murargesell Sahlberg med hustru, en magasinsdräng Nilsson med hustru, son och piga. Dessutom fanns här en vaktdrängsänka Lind, en gatläggåränka Holm, änkan Maria Ask och änkan Christina Lejholm, som har sitt barnbarn Carolina hos sig.

Den här tomten låg i stadens utkant. Skolgatan hette tidigare Norra Ladugatan och satte gräns för stadsbebyggelsen, liksom Västra Ladugatan, Kyrkogårdsgatan, och Östra Ladugatan, Kungsgatan.

En vandring genom Öfre Slottsgatan är en vandring genom Uppsalas historia och svensk kultur under trehundra år. Öfre Slottsgatan måste bevaras!
Arne Furumark,
Byabladet 1978

"Knopfens gård", Öfre Slottsgatan 28

Namnet ändrades, då Katedralskolans byggnad hade uppförts 1869. Det kan här också nämnas att Öfre Slottsgatan år 1671 hette Stora Slottsgatan, på 1700-talet förenklat till Slottsgatan. På 1858 års karta står den nuvarande namnformen, samtidigt som Nedre Slottsgatan fick sitt namn. Den hette nämligen tidigare Konungshöggatan.

Gatunamnen i Öfre Slottsområdet hänger annars nära samman med Domkyrkans tre skyddshelgon S:t Erik, S:t Lars och S:t Olof. Johannesgatan och kvarteret S:t Niklas har fått namn i analogi med de övriga efter aposteln Johannes och helgonet Nicolaus i Mindre Asien på 300-talet (Källa: Mats Wahlberg, Gator och gränder i går och i dag; utgiven av Uppsala kommuns namnberedning jubileumsåret 1986).

Öfre Slottsgatan byalag genomförde 1978 en bostadssocial utredning. Resultatet av den finns numera arkiverad på Stadsarkivet. Den ger information om alla personer som det året bodde i husen vid gatan, även ålder och yrke. Av utredningen framgår att akademiker, tjänstemän och studenter alltmer tar över i området, hantverkare och handelsidkare blir färre. Renoveringen av de gamla husen och nybyggnad av bl a radhusen i kvarteret Hörnet har ytterligare förändrat bilden av befolkningsammansättningen här uppe. Men Byalagets målsättning om social gemenskap är ännu möjlig.

Lisbet Forsberg

Vi säljer:
Keramik Textil Trä
Mjuk leksaker Pussel
Silverarbeten
Målat porstén m.m...

Öfre Slottsg. 9
 75312 Uppsala
 018-128617

Mån-Fre. 10-18
Lörd. 10-15

Välkommen !!!

UROXEN

CAFÉ UROXEN CATERING AB

S:t Johannesgatan 18 753 12 Uppsala
 ☎ 018-13 31 07 - 55 63 03

RÄDDA ÖFRE SLOTTSGATAN.
INNAN DET
ÄR FÖR SENT!!!

Yngve Svalander
Byblad nr 5 1975

Krönika till Byalagets 20-års-jubileum den 17 maj 1991.

Dagmar Furumark, artikel-författare.

Så har det då blivit dags att skriva Öfre Slottsgatans Byalags 20-årskrönika.

Dessa år har för Byalaget varit fyllda med slit och besvikelser men mest av glädje, gemenskap och framgångar i vårt arbete att bevara Öfre Slottsområdet.

Det var så här det började:

År 1971

I början av 60-talet köpte Kalmar Nation in fastigheterna Ö. slottsg. 15, 17 och 19 för att riva husen och bygga studentbostäder. Inför detta hot sammankallade studenterna på Kalmar Nation med dess 2:dre ordförande Carl-Gustaf Thornström i spetsen befolkningen runt Ö. Slotts till ett möte för bevarande av området. Entusiasmen och engagemanget var stort på alla fronter, i synnerhet som rivnings- och nybyggnadsförbudet från 1956, gällande hela Öfre Slottsområdet, snart skulle hävas. Man var nu rädd för att ett urskillningslöst rivningsraseri skulle följa, ett sådant som man redan sett exempel på mitt i stadskärnan.

Ett par unga arkitekter från Stockholm, Martin Skånberg och Ville Herlin som på byggnadsnämndens räkning inventerat området – de fem kvarteren S:t Niclas, Rosenberg, Pistolen, Hörnet och Ladu och på sitt program hade generativ renovering istället för den dyra slit- och slängmetoden, var också med på mötet. Med deras hjälp blev vi informerade om att en kamp stod framför oss och att vi måste bilda en förening för att bli starka. Och så var Öfre Slottsgatans Byalag bildat den 17 maj 1971! En förening som bland sina medlemmar hade starkt konservativa och starkt vänsterradikala!

Redan första året hinner Byalaget med att välja interimstyrelse (där C.G. Thornström blir ordförande), bilda grupper för bevarande av den sociala och kulturella miljön, skicka ut frågoformulär om vad invånarna önskar sig av området, ordna midsommarfest, ha utställning, visa film om Öfre Slotts och sist men inte minst ordna en debatt på Konstvetenskapliga institutionen med våra experter och ledande politiker i Uppsala. Vi bandade hela debatten och skrev ut den på maskin. Bra att ha för framtiden, resonerade Byalaget, med tanke på de löften politi-

kerna avgav, exempelvis som några sa: "Bara vi sutte vid makten skulle allt ändras...".

År 1972

Vi anhåller hos kommunen om att Öfre Slottsområdet ska bli experimentområde, vi får en mindre lokal i Ö. Slottsg. 20, vi har utställning på Upplandsmuséet och vi ger ut 1:sta Byabladet. Man börjar renovera Kalmar Nations byggnader på Öfre Slotts och det sker med generativa metoder med hjälp av kalmariter, främst av C.G. Thornström.

Vi anordnar den 1:sta Öfre Slottsgatans Dag som är en strålande succé. Vi säljer för glatta livet de underbaraste saker som folk gett oss, men också sådant som man aldrig kunde drömma om att bli av med, vi grillar korv och skopar upp glögg, säljer kaffe och hembakt och mycket mera. Det är en fröjd utan like och kassakistan blir fylld och det behövs, ty Byalaget har fått egen lokal, tre stora rum med kakelugnar och riktigt kök! Adressen är 1 tr. upp i S:t Johannesgatan 25, granne med det imponerande Maltbolaget! Mitt i vintern målar vi med kasserad färg som vi fått, den är giftig, vi nästan svimmar av alla gaserna. Men fint blir det och folk strömmar in med möbler och husgeråd. Konstnärerna runt omkring skänker konst till våra väggar. Vi får det stilig till invigningen med 60 personer sittande till bords.

Ville Herlin och Martin Skånberg visar sin utredning av Ö. Slotts på Upplandsmuséet. De föreslår att kommunen köper in husen samt bildar ett kommunalt upprustningsbolag.

År 1973

I mars invigs vår nya lokal och i april anordnar Byalaget en debatt i Upplandsmuséet, där Ville och Martins utredning om Öfre slotts behandlas. Utredningen går i princip ut på samma förfaringsätt betr. restaurering som Kalmar Nations, d.v.s. generativ restaurering.

Byalaget bildar en grupp som arbetar på en lösning av "Brundisiums", Öfre Slottsgatan 9, restaurering. Arkitekt Ove Hidermark deltar och granskar. Restaureringsförslaget överlämnas i november till Stadsbyggmästaren. Brundisium är till salu

och Fastighetsnämnden har sedan länge haft planer på att köpa in denna rödmärkta (omistliga) gård men efter förhandling och förhandling backar man till sist ur. Nur går Byalagets restaureringsplan istället till den nye ägaren, Karl Joar Westman.

Den 1:sta söndagen i advent (liksom förra året) hålls Öfre Slottsgatans Dag och sedan varje år (ett undantag!).

År 1974

Ny paragraf i byggnadslagen (§ 35 a): Byggnadsnämnden kan utfärda rivningsförbud i 3+2 år i stadsplanerat område för bevarande av kulturhistoriskt eller miljömässigt värdefull bebyggelse. Informationsmöte i byalagslokalen. Representanter från Eriksdals, Erikslunds och Bävernsgränds byalag lägger fram sina problem.

I mars kommer det nya stadsplaneförslaget på remiss. Byalaget sätter sig i fem grupper med var sitt kvarter. Ville Herlin och Martin Skånberg är medhjälpare. På hösten utställer kommunen sitt förslag som i stort överensstämmer med Byalagets remissförslag.

En ny grupp i byalaget. C-G Thornström, Siv Martelleur och László Fodor gör i ett 11-punktsförslag ett minifest: hur ska och bör man renovera på Öfre Slotts?

År 1975

Vi tar flera kontakter med de andra byalagen; vi har flera gemensamma problem, bl.a. att byggmästare köpt upp så många fastigheter och att inte kommunen begagnat sig av sin förköpsrätt. Det är nu Europeiska Byggnadsvårdsåret och vi deltar med utställningen "Vad lärde vi av kampen?".

Vi har nu kommit igång ordentligt med våra sen länge planerade kurser, ex. "Så renoveras torp och gårdar", där vi använder boken med samma namn och en av författarna är arkitekt Ove Hidemark. Andra uppskattade kurser är ornitologkurs, ortnamnsforskning, sagostund för barn (Ragna Cato).

Det 4:de lokala rådet har offentligt möte om byggnadsfrågor. Landsantikvarien Ola Ehn inleder med bilder som visar innerstadens brutala förvandling. 428 hus har rivits i stadskärnan under 10 år!

År 1976

Byggnadsfirman Anders Diös vill riva Skolgatan 9 och begär förhandsutlåtande av Byggnadsnämnden. Byalaget inger protestskrivelser till nämnden och understryker att rivning ej får ske av stads-historiska, antikvariska och estetiska skäl. Vår medföljande planritning (vi har geodeter som experter inom Byalaget!)

Talare bl a Bengt Johansson, Arne Furumark, Erik Fries och Roland Agius.

visar att grunden är intakt, vilket byggnadsfirman förnekat. Det blev avslag för Diös.

År 1977

Byalaget donerar 10.000 kronor till Stiftelsen Rackarnäbben (Kalmar Nations studenthus) att användas till nya golv i Ö. Slottsgatan 17.

Vi anordnar informationsmöte med länsantikvariern och länsarkitekten om möjligheten att Q- eller q-märka Ö. Slotts.

Byalaget protesterar till konsistoriet mot Universitetets planer på att kontoriserar vinden i Edlingska huset i hörnet av S:t Olofsgatan och Kyrkogårdsgatan.

Tre hedersledamöter i Byalaget utses: Ola Ehn, Doris Eriksson samt Carl-Gustaf Thornström.

År 1978

Diös planer för kvarteret Hörnet redovisas i UNT. Upprörande läsning för Byalaget: Radhus kommer att uppfylla det inre området, "kranshusen" (gatuhuset) blir kvar med ett par undantag. Byggnadsfirman köper den del av Fjärdingen 3:9 som innefattar Maltbolagets hus samt S:t Johannesgatan 25 (där byalagslokalen finns en trappa upp). Köpesumman är mycket låg. Maltbolagets två hus ska rivas med praktfulla källarvalv och allt! Varför använder sig Universitetet inte av dessa hus som ligger så lämpligt mellan Universitetet och Humanistcentrum? Man är ju redan så trångboddad? Detta är en gåta som sysselsätter många i dessa dagar.

I Byabladet 1978:8 redovisas Byalagets Bostadssociala utredning. Den innefattar ålders- och yrkesfördelning samt uppgifter om hyreskontraktens beskaffenhet. Det

12

KULTURPERSONLIGHETER som bott i Öfre Slotts-kvarteren

Benedictus Christierni Hedraeus
1849-56 Öfre Slotts 11 C
Byggede observatorium på sin tomt

Adam Afzelius
1812-37 Öfre Slotts 24
Linnés lärjunge, professor

August Strindberg
1870 Öfre Slotts 22, Författare,
har skildrat Öfre Slottsmiljön

Pontus Wikner
1800-talet Öfre Slotts 15
Filosof och författare

Gustaf Fröding
1882 Öfre Slotts 13
Skald

Albert Engström
1889-90 Öfre Slotts 9
Konstnär och författare

Bo Bergman
1890-talet S:t Olofsgatan 2
Författare

Martin Lamm
1890-talet S:t Olofsgatan 2
Professor, litteraturhistoriker

Sigfrid Siwertz
1901 Öfre Slotts 13
Författare

Karin Boye
S:t Olofsgatan 2
Författare

Arne Tiselius
1920-talet S:t Olofsgatan 2
Professor i biokemi, Nobelpristagare

Erik Ofvandahl (1849-1949)
1940-talet Skolgatan 11
Sockerbagare, skald

framgår tydligt att akademiker, tjänstemän och studenter tar över allt mer i området, hantverkare och handelsidkare blir allt färre.

År 1979

Vi inbjuder till informationsafton med anledning av det som inträffat i kv. Hörnet och vår lokal fylls till sista plats av indignerade hyresgäster i området och supporters från olika delar av Uppsala. Vår arkitekt Jon Jonsson har utarbetat ett förslag till bevarande av Maltbolagets huvudbyggnad. Enligt detta kunde man inrymma flera våningsplan i byggnaden. Även Bo Sundberg, arkitekt från Linköping, som själv renoverat gamla bostadsområden (utan att riva), kommer med liknande förslag. En tredje säger att "med stigande inflation kommer det att bli en fin affär att renovera". Förslagen jämte skrivelser om bevarande av Maltbolaget går till kommun, Länsstyrelse och andra berörda parter.

Detta hjälper föga. Vad beror det på? Varför kan man i Stockholm renovera sina gamla industribyggnader och använda dem med framgång till bostäder men inte här i Uppsala? Byalaget säger sig att mot "Marknadskrafterna arbetar man förgäves, och att man befinner sig 'i provinsern'".

Den 5 april får Diös rivningslov för Maltbolagets byggnader. Svenska föreningen för Byggnadsvård besöker Ö. Slotts i samband med sin konferens i Uppsala och man uttrycker sin förvåning över att man vill riva en byggnad som Maltbolaget och ersätta det med radhus.

Vi skriver nu i vår nöd till Byggnadsnämnden som sista utväg och hemställer enl. byggnadsstadgans § 35 A om generellt rivningsförbud för de av Diös ägda delarna i kv. Hörnet samt om förklaring av dessa tomter som "bevaringsområde".

Nu blir det reportage i UNT och man kallar Diös handlande för "katastrof" och "ren business". Diös äger ju 18 hus i kv. Hörnet och enligt planritningen är 12 av dessa berörda av rivningshotet.

Men - Diös får ytterligare rivningslov. Lindsjöska huset i tre våningar som ej är förfallet och har små billiga lägenheter lämpliga för studenter ska ersättas med radhus. Dessutom ska Ö. Slottsgatan 26 "plockas ner", som man säger, "för framfart"! Vilken framfart, kan man undra. Man tänker ju, fast man inte säger det högt, riva caféhuset, S:t Johannesgatan 23, där måtte det väl finnas plats för "framfart till byggnadsplatsen"?

År 1980

Flyttfest i S:t Johannesgatan 25. Nu är vi hemlösa. Inventarierna är räknade och magasinerade och Uppsala Fotografiska Sällskap fotograferar lokalerna, innan de är tömda på sitt innehåll.

I april anordnar vi temadag på Upplandsmuséet: "Levande stad-förnyelse och bevarad kulturmiljö". Panel med kommunalpolitiker. Gäst: Börje Blomé, arkitekt och konsthistoriker, bl.a. en av författarna till boken "LÅT STÅ, om bevarande av stadsmiljön".

Vi skriver till Byggnadsnämnden med påpekande av att största försiktighet måste iakttagas, när det gäller gatuhuset Ö. Slottsgatan 26 och 28 för vilka rivningstillstånd icke finns. Diös säger sig vilja "plocka ner 26:an" och sätta upp den igen, något som Byalaget ställer sig mycket skeptiskt till. Och var finns experterna som ska utföra detta?

Caféhuset S:t Johannesgatan 23 "tas ner" i samråd med landsantikvarie Ola Ehn.

Maltbolaget rivs, så ock Lindsjöska huset.

Mitt under sommaren, när alla tagit ledigt händer det:

Diös börjar "plocka ner" 26:an, snart tar man till grävsökoppan, man river fast man inget tillstånd har, allt material tas genast bort! Tydligt tror man sig vara ensam vid den olagliga rivningen, därför att byalaget är på semester, men där bedrog man sig! I Skolgatan 11 i sitt vindsfönster ser Yngve Svalander allt som försiggår (hans svidande teckning med herr Talmans likaledes svidande verser) och på annan plats har vi UPPSALA BILD som dokumenterar skeendet.

Nu blir det gny i pressen! De stora tidningarna har genast reportrar på platsen. Det blir indignerade reportage i Tidningen VI, UNT, Expressen, Aftonbladet och Dagens Nyheter. DN skriver i sin ledare om skandalen och har som slutkläm: "I Uppsala finns ännu Domkyrkan och Slottet kvar, rapporteras det!"

Diös försvarar sig med att man har 800 man att sysselsätta! - Byggnadsfirman begär rivningstillstånd i efterhand för att förekomma efterräkningar. 4:de lokala rådet begär hos kommunstyrelsen att de olagliga rivningarna i kv. Hörnet görs till föremål för rättslig prövning. Byalaget anhåller hos Byggnadsnämnden, att rivningslov icke beviljas i efterhand (så att Diös förfaringsätt med 26:an inte lockar till efterföljd "Lex Diös") samt att den byggnad som uppförs istället för den rivna blir en exakt kopia av denna. Men Diös får ingen påföljd och "replik" blir inte som

23-an ska rustas. Ett glatt Byalag efter vårfesten 1981 (10-års-jubileum).

vi tänkt: stengrund, stockar, etc., d.v.s. antikvarisk restaurering.

Vi får en hårdhänt lärdom: Så här behandlar "marknadskrafterna" den miljö vi fått att vårda.

Flera insändare i UNT och andra tidningar fördömer Diös handlingsätt och till slut replikerar en av Diös direktörer. Han beklagar sig mest över "kranshusens" i kv. Hörnet dyra restaureringskostnader, varpå Byalaget i sitt svar på detta framhåller att "ingen väl har hindrat Diös från att underhålla sina hus de 20 år han har innehaft de flesta?"

År 1980

Den mycket omtalade, olagligt rivna "26:an" var helt unik. Den bestod förutom gatuhuset av ett inre gårdshus, bakom detta fanns en liten täppa och längst bort från boningshusen en inre fägård och övriga uthuslängor. Så levde man in på vårt århundrade enligt självhushållningsprincipen.

År 1981

Den 17 maj firar vi 10-årsjubileum på Norrbyska Studenthemmet. Vi har lyckats

samla många av dem som var med och startade Byalaget för 10 år sedan.

Upprop till alla byalagsmedlemmar och övriga boende i kvarteren runt omkring. Vi vill ha en ny lokal i det förfallna lilla huset Ö. Slottsgatan 3, som vi snart kallar "Jontes Hus" efter den sista hyresgästen, stadsbudet Jonte.

Jubileumsställning på Upplandsmuséet, kallad "Vision och Verklighet". Vi har två stockholmsarkitekter till hjälp, Åsa Hasselroth och Claes Forslöf.

År 1982

Kurs i renovering av gamla hus ordnas. Vi förhandlar med Universitetet om renovering av "Jontes Hus" och Universitetet är intresserat. Vi hjälper till med att frilägga innerväggar och golv och knackar puts på fasaden.

Föreningen Vårda Uppsala fyller 20 år och delar ut sitt första diplom "För kulturbevarande insatser", vilket går till Öfre Slottsgatans Byalag.

Parentation över Arne Furumark, en av Byalagets första ledare samt ideolog (död den 6 oktober 1982).

Det ståtliga Maltbolaget inne på gården i kvarteret Hörnet. Det fanns planer på ombyggnad till bostadslägenheter.

År 1983

Ang. "Jontes Hus". Stiftelsen UBBO (Studentkåren) äger stuga och mark. Univeristetet finansierar upprustning och inredning. Allt blir så mycket dyrare än vad anbuden först gav vid handen men Byalaget får bo hyresfritt de närmaste åren på grund av våra upprustningsinsatser.

Vi har under årens lopp donerat en del pengar till Norrbyska Studenthemmet, som är i stort behov av upprustning men har knappt om medel. Och det vänliga Norrbyska har på sätt och vis blivit en tillflyktsort för oss, där har vi våra stormöten och vårfesten. Denna vår samlas vi först på gården Ö. Slottsgatan 13, sen njuter vi av Göran Holms musik i den fina atmosfären hos Lisbet och Lasse Forsberg.

Nu startar vi Temakvällar. Gejersgården är nyrenoverad och vi "inviger" den med Gejersafton: Sång av Margareta Jonth, musik Carl-Rune Larsson. Uppläsning ur Malla Silfverstolpes memoarer av Lisbet Forsberg.

Källarvalven under maltbolaget. Det kunde blivit en lämplig lokal för kvarterets föreningsliv och kaféliv.

År 1984

Torgny Segerstedt håller föredrag om Svenska Akademien.

Invigning av "Jontes Stuga" (Omdöpt till "Stuga", "Hus" är för pampigt, tycker Byalaget). Litet Bellmansprogram med Erik Mattias Yrgård.

Temakväll med Denis Stéen. Familjen Jonth spelar och sjunger.

Pelle Svanslösdag. Medverkande Erna Knutsson (Maja Gräddnos) Birgitta Liljencrantz (Frida) och Ejnar Haglund (Murre från Skogstibble).

År 1984

Vårfest Kyrkogårdsgatan 19. Denna gård är den vackraste på Öfre Slotts. Särskilt intagande är den nu då äppelträden blommar. Liten gitarrkonsert med Leif Lytkens och Adam Taube. Vårsupé i Jontes Stuga. Kerstin Warfvinge vårdar Byalagets rabatter invid stugan.

Hösten kommer. Temakväll med Hugo Sjörs: "Vår gröna miljö".

Under hösten ytterligare två temakvällar:

"Öfre Slotts i förvandling", Sture Mars berättar till egna bilder.

"I Rosenbloms spår", Sven G. Svensson och Erik Mattias Yrgård framför ett Olrogprogram.

År 1985

Våra temakvällar på våren: "Arkeologi och Uppsala. Vad har man funnit vid senare års grävningsprojekt? Föreläsare arkeolog Ylva Roslund.

Bror Hjorts hus. Visning museiföreståndare Kerstin Hemmingsson.

Kulturhistorisk promenad på Uppsala Kyrkogård. Kyrkoherde Gunnar Rundgren.

Vårfest. Information om det planerade LJUS- och LJUDSPELET på Domkyrkoplan som Byalagets Lisbet Forsberg är idégivare till. (Men den som först kläckte idén var Erik Mattias Yrgård; Lisbet har med idogt arbete sett till att SPELET kunde finansieras och genomföras).

Våra temakvällar på hösten:

Vår Gröna Miljö (med betoning på gatumiljö, växter man hittar bland gatstenar etc.) Ledare Anna-Lisa Wold.

Visning av Universitetets konstsamlingar med ledning av konsthistoriker Tomas Heineman.

Trafik och Miljö i Stadskärnan. Trafikingenjör Anders Berggren och arkitekt Erik Thord.

Donation till Norrbyska Studenthemmet.

År 1986

Byalaget beslutar att sätta upp historikskyltar på Öfre Slottsgatshusen. Hyresvärdarna kontaktas och är alla positiva till detta. Vi författar texter som bygger på landsantikvarie Ola Ehns artikel "Ö. Slottsgatan i Uppsala" i Upplands Fornminnesförenings årsbok UPPLAND, år 1970. Ola Ehn granskar och sanktionerar våra manuskript, skyltar beställs hos Norrköpings Gravvranstalt och pryder nu våra fina gamla hus. Det är roligt att se att folk ofta stannar och läser på skyltarna.

Vi beslutar att donera ytterligare medel till Norrbyska Studenthemmet till dess ombyggnad.

Byalaget arrangerar en trafikdebatt tillsammans med föreningen VÅRDA UPPSALA och överbibliotekvarien Thomas Tottie på Carolina. Vi inbjuder representanter från de olika politiska partierna samt kommunens handläggare. Det kommer mycket folk, alla delar av Uppsala berörs av den trafikutredning som ligger på kommunstyrelsens bord och som ska komma tillrätta med den alltmer ökade trafiken och dess följderna: olyckor och luftföroreningar. Öfre Slotts, inte minst, har drabbats hårt av de senare, dessutom hotas nu området kring Kyrkogårdspromenaden och Carolina av ett tunnelbygge, resp. trafikled. Förslag som nu är aktuella.

År 1986

Uppsala fyller 700 år och Byalaget firar detta med en utställning på Upplandsmuséet med motto: Öfre Slottsgatan en Hjärtesak. Den blir mycket uppskattad och till ledning för allmänheten ger vi ut en särskild folder med Byalagets 15-åriga historia.

Våra temakvällar

Arkitekten som humanist. Föreläsare arkitekt Bo Sundberg från Linköping. Från

NÄR LIVS

Övre Slottsgatan 22, tel 018-13 43 52

ÖPPETTIDER

VARD 9.00-21.00

LÖRD 10.00-21.00

SÖND 11.00-21.00

Trapphuset rivs på Öfre Slottsgatan 26 (hösten 1980).

kvinnoforskningens horisont. Professor Karin Westman-Berg.

Byrådet avfattar en skrivelse till Byggnadsnämnden angående Borgarhemmets planerade utbyggnad vid Rundelsgränd. Byalaget anser det olämpligt med en förtätning i området som också förorsakar att den vackra trädgården försvinner.

I augusti går Krönikespelet av stapeln och genomförs med stor framgång. En stor skara både utom och inom Byalaget har i flera års tid varit sysselsatt med Spelet; man har sytt kläder, broderat, snickrat och målat.

Geijersafton i Geijersgården med Margareta Jonth, Carl Rune Larsson och "Malla Silfverstolpe".

Byalagets Trafikkommitté bildas och skall avge yttrande om trafiken på Öfre Slottsgatan som ingår i de tre trafikutredningar man fått på remiss till den 15 januari 1987. Till de extrema lösningar kommunen tänkt sig är en tunnel, respektive trafikled vid Kyrkogårdsgatan bakom Carolina. Detta förslag är nämnt tidigare och kvarstår i utredningen fortfarande.

Maltbolagets huvudbyggnad
(hösten 1979)

EN GROP ÅT ANDRA

Nu rev man ner ett hus igen från 1700-talet.

Se, det var inte meningen. Det skulle ha stått kvar än. Men det gick alltså galeit.

Man hade inte rivningsrätt och inte tillstånd heller. Dock gjorde man på detta sätt, ty rätten står sig ganska slätt när lönsamheten gäller.

För myndigheten teg man still och sade ej ett jota. Man tog helt enkelt och slog till mot huset – och mot sin goodwill. Sånt kan bli svårt att bota.

Nu står man där som en symbol för dåd som vi vill klandra. Få se hur mycket mer man tål. Vem faller först i detta hål som man har grävt åt andra?

Herr Talman

År 1987

Byalaget har uppmanats av arkivarier att överlämna mesta möjliga arkivmaterial till Stadsarkivet, vilket också sker.

Beträffande Temakvällarna framöver har en särskild grupp bildats som ska handha dessa och deras rapport kommer som en särskild artikel i Byabladet.

Byalaget tillskriver Trafiknämnden 1) om angelägenheten av att Öfre Slottsgatan enkelriktas söderut mellan S:t Olofsgatan och Drottninggatan. Detta skulle minska eftermiddagstrafiken som huvudsakligen går i nordlig riktning. 2) om boendeparkering 3) om tillstånd till cykeltrafik i båda riktningarna på Linnégatan.

Universitetet hotar åter med kontorisering av Edlingska studentvinden. Byalaget tillskriver Konsistoriet och påpekar, att vinden är en av Uppsalas sista studentvindar och är legendarisk inte minst på grund av alla kulturpersonligheter som bott där, såsom Bo Bergman, Karin Boye, Karl G. Hildebrand, m.fl.

Den 9 december antas nya stadgar för Byalaget. Byarådet skall bestå av 9 medlemmar som väljs på två år. 5 utses ett år

och 4 det följande. Två ”stämmor”, varav ett årsmöte i februari och en stämma i november-december. I övrigt samma innehåll som förut.

År 1988

Vi bildar en grupp, ”Gräv där du står”, för studier av våra hus. Inriktningen är personhistoria – vilka har ägt husen, vilka har bott eller verkat där?

Landsantikvarie Ola Ehn har avlidit (24/3-88). Han var en av våra tre hedersledamöter som vi haft ett fint samarbete med genom åren.

Många unga familjer har flyttat in i vårt område och med tiden har här vuxit upp en hel skara av förskolebarn. Föräldrarna har tillsammans med kommunen medverkat till en förskola belägen i fastigheten S:t Johannesgatan 17. Byalaget donerar 15.000 kronor till leksaker och böcker.

År 1989

Den nye landsantikvarien Stig Rydh som Byalaget haft mycken kontakt med genom åren väljs till hedersledamot i Byalaget. Han efterträder den avlidne Ola Ehn.

Hörnhuset Öfre Slottsgatan 9 - S:t Olofsgatan 8 (Brundisium) har äntligen fått sin välbehövliga fasadrenovering. Denna gamla handelsgård tillhör tillsammans med de övriga ”rödmärkta” gårdarna våra klenoder och det är en glädje för Byalaget att se den framträda i sitt nya, fräscha skick. En av lokalerna står tom alltjämt och vi får tack vare tillmötesgående från värden liksom föregående år låna den till Öfre Slottsgatans Dag.

Nu när alla hus på Byalagets Ö. Slottsområde renoverats skulle ju vårt arbete här vara avslutat, men så är inte fallet! Nu som då för 20 år sedan ska vi vara en väckarklocka mot anslag mot den kulturhistoriska och sociala miljön på Ö. Slotts med omnejd.

KOPIERINGS HÖRNAN

- **Lågrpriskopiering**
- **Snabba leveranser**
- **Xerox kopieringsprodukter**
- **Kopieringspapper m.m.**

018-10 11 15

Skolgatan 1, 752 35 UPPSALA

År 1990

Byalaget inriktar sig med oförminskad styrka på olika projekt. Ett år att vi äldre ska kunna anmäla oss till en kontaktperson för en telefonkedja, så att ingen behöver sitta ensam och bortglömd.

Vi tillskriver stadsarkitekt Ingvar Blomster, Stadsbyggnadskontoret, och hemställer om att studentvinden Ö. Slottsgatan 22 om 6 enkelrum, gemensamt kök samt samlingsrum, renoverad 1982, inte måtte byggas om till två lägenheter. Ö. Slottsgatan 22 är en (rödmärkt) gammal handelsgård och på studentvinden har en gång bl.a. August Strindberg bott. Kopior skickas till landsantikvarien, kulturförvaltningen och VÅRDA UPPSALA.

Förskolan får ytterligare 5.000 i bidrag.

Till slut har vi anledning att tacka de många som genom åren stött oss i vår kamp för Ö. Slotts, såsom politiker, tjänstemän i Stadshuset, fristående arkitekter, journalister i UNT och i Arbetarbladet, Upplandsmuséet och sist men inte minst Universitetsförvaltningen som alltid har varit synnerligen tillmötegående! Stort tack till alla!

Våra ordföranden genom åren

Maj 1971 Carl-Gustaf Thornström
Maj 1972 Jens Almqvist, Ragna Cato,
Pär Jansson
Dec. 1972 Helena Harnesk,
Dagmar Furumark
Sept 1973 Dagmar Furumark
Dec 1974 Dagmar Furumark
Maj 1975 Arne Furumark
Sept 1975 Lasló Fodor Arne Furumark
Dec 1976 Arne Furumark
Maj 1978 Barbro Gustafsson
Maj 1979 Vakans
Dec 1979 Åke Hjelmstedt (t o m maj -86)
Maj 1986 Bengt Flygt (t o m mars -90)
Mars 1990 Olle Johansson

Uppsala den 31 december 1990

Dagmar Furumark

Att komma ny i Byalaget

Lisbet har bett mig berätta på rim eller prosa,
hur det kan kännas att flytta hit från Trosa,
eller nån annan ort – vilken gör faktiskt detsamma.

Poängen är ju att varifrån än vi må stamma:

Hur har det varit att komma till Uppsala stad?

Har jag blivit ledsen, oberörd eller glad?

Har vi fått bostad, vänner och annat?

Kort sagt: vad är det som gjort att vi stannat?

men byggt på tomten där gamla Ribbingska huset
under många decennier hyste studenter som tytt
vad bisp och profet hade sagt om det andliga ljuset.

För oss var Uppsala dock en främmande stad.

Rik på kultur och studenter, krogar och annat

men ändå för oss som en bok med oskrivna blad.

Om lägenhet funnits i Stockholm hade vi knappast stannat!

Då hände nånting som fick oss att ändra mening.

Ingrid Svenonius hade vi träffat tillsammans med hennes måg

som varit min kompis i klassen och medlem i samma förening

då vi nötte baken på bänken i Södra Latin (dit han kom med tåg).

Ingrid – det visste vi – hade staterat ett år i ett spel
som vi hade sett och beundrat på Domkyrkans plan
och nu tyckte hon att även vi skulle få ta del
av den lycka som ligger i att visa upp sig för "stan".

Sålunda kom vi att hamna i Krönikespelet.
Vandrade troget runt och hostade i dimma.

Klädda i trasor var vi en del av den helhet som trollband publiken timma för timma!
Vi njöt av Violas praktfulla konungakläder,
blev dompterade av Katarinas iskalla blick,
insöp musiken och dansade i alla slags väder
och bugade djupt för det stormande bifall vi fick.

Detta var porten för oss till Byalaget.
Medlemmar blev vi och deltog i Gatans Dag
i fiskdamm med prylar i enklaste laget
fick korv och glögg och frös för vårt byalag.

I början kände vi inte så många personer.
Den anonyma skara som utgör ett lag
tog så småningom form och skepnad i många fasoner
som alla fick tydligt personliga drag.

Här kunde följa en stormande hyllning till alla.

Till trogna som frivilligt jobbat för alla de andra.

Här kunde leven och hurrarop ihärdigt skälla
så att vi alla fick en chans att beundra varandra.

Dock – ingen i denna skara skall prisas mer än den andra.

Så låt oss hålla tillbaka glädjens yra
så att vart leve gäller från oss till varandra.
Då kan vi osjälviskt avfyra hurrarop fyra!

För oss som kommit från utsides städer,
från "Sörping", en stad vid von Platens kanal
och Stockholm, en pärla i alla väder
blir slutsatsen tydlig fast kanske banal:

Tack vare Er som tog in oss i vänskapens famn
har Uppsala blivit nåt mycket konkret.
Det är som att efter en segling få komma i hamn
och vi känner att vi genom Er fått en identitet!

Bladen i boken om Uppsala stad har fått skrift
en skrift som för oss blir bättre för varje dag.
Nu har jag kämpat och diktat i dubbla skift!
Med hälsning från Ante med hustru och spelmanslag!

Rapport från en Idégrupp

"Hej! Det är Birgitta från Öfre Slottsgatans Byalag. Jag är rädd att vi blir flera i kväll hos Dig än jag sa i förrgår". "Ja, jag är varken oroad eller rädd, men jag vore glad om jag kunde få lite hjälp med att servera kaffet. Jag bröt nämligen armen i morse". Brita Werkström lät lugn och vänlig trots värk. Van vid stora kaffekalas. En trevlig och glad kväll hos ärkebiskopsparet underströk deras gästfrihet. Byalagsmedlemmarna fick ströva runt i det stora vackra huset. Vi trivdes, kände oss omhändertagna och – hjälpte till med kaffet!

"Du må tro mamma vilken fart det var på folket i Byalaget! De sprang upp i tornet. Pappa och jag trodde vi skulle få bära ner en del av dem.. Men de gick upp och ner i trapporna som de gick på slät mark. De till och med gick och snackade!" En höjdrädd, road och imponerad ungdoms kommentar till Byalagets utflykt upp i Domkyrkans torn och okända utrymmen. Tydligen en pirrande dag.

Så kan det bli när Öfre Slottsgatans Byalags Idégrupp kläcker och genomför sina idéer. Vi, Ellen och Elsa Sandberg och Birgitta och Göran Sundqvist, träffas i början av varje termin hemma hos varandra och gnuggar våra idéknölar. Det har blivit en del varierande studiekvällar och dagar genom åren. Vår strävan har varit att hitta spännande och lite udda besök och utflykter till människör, byggnader och institutioner, dit man kanske inte har möjlighet eller tillfälle att komma som privatperson.

Kvällen hos ärkebiskopsparet och en spännande lördag i Domkyrkan var två exempel. Vi har också besökt Carolina, universitetsbiblioteket. En intressant kväll med överbibliotekarie Thomas Tottie som trivsamt ciceron. Vi avslutade kvällen med ärtsoppa och varm punch i matsalen.

På Norrlands nation samlades vi, efter en rolig rundvandring med f.d. förste kurator Sune Lind, vid kaffe och te framför en muntert sprakande brasa.

Hos landshövdingeparet på Slottet berättade Hans Alsén glatt och medryckande med assistans av hustru Karin om en landshövdingens liv och leverne och snåla representationsbudget. Byalaget bidrog till Slottets försköning med ett par ljusstakar.

På Börshuset i Stockholm talade Professor Torgny Segerstedt underhållande om Svenska Akademiens arbete. Den vänlige vaktmästaren Bertil Jansson lät medlem-

marna ströva fritt i det omfattande biblioteket och även provsitta de adertons stolar. Kvällen avslutades i Gråmunkens källarvalv i Gamla Stan.

Vi har också besökt konstnärerna i vårt område, Staffan Östlund och Dennis Steen, studerat antikvariaten utefter gatan, kikat på avlägsna stjärnor en klar kväll på Observatoriet i Observatorieparken, studerat den imponerande cyklotronen på Fysicum. Vi har besökt nyrenoverade Hotell Linné med det s.k. Stallet och tillsammans med Thomas Heinemann beundrat Universitetets konstsamlingar och dessutom vandrat på universitetets dammigt imponerande vind.

Under en Gottsundakväll fick vi se både kyrkan, biblioteket och badet under sakkunnig ledning av bl.a. teol. dr. Bo Larsson. På Restaurang Jägaren fick vi fräscha landgångar och gott kaffe.

Efter ett omtyckt besök på Schaefferus bibliotek tillsammans med universitetets prorektor Lars-Olof Sundelöf samlades vi på Vetenskapssamhällets hus, det s.k. Stenhuset kring ett vackert dukat bord.

Våra äventyr och utflykter, en heldag i Norrtälje inte att förglömma, har varit välbesökta. Vi tycker att medlemmarna har varit nöjda och glada och intresserade. Nu våren -91 är besök i Trefaldighetskyrkan och på vår kvartersbio Fyrisbiografen planerade.

Det är roligt, spännande och lite pirrigt att vara idégrupp. Däri ligger tjuvningen och vi fortsätter nog ett tag till.

Idégruppen

Ellen Sandberg, Elsa Sandberg, Birgitta Sundqvist, Göran Sundqvist

*Vid skrivmaskinen
Birgitta och Göran*

Öfre Slottsgatsbacken av Olle Sundqvist.

Från Forum Romanum till Domkyrkoplan

"Idégivare" är den hedersamma beteckning som tilldelats mig i listan över de medverkande i vårt krönikespel. Det är här inte fråga om någon yrkesbeteckning – tyvärr, får jag väl säga. I telefonkatalogen duger den inte. Den vill bara ange att jag faktiskt råkade ge idén till spelet. Men först fick jag själv idén av en kanske gudomlig idégivare ur den romerska mytologien. Det är en riktigt underbar historia.

Vt 1932 började jag mina akademiska studier i Uppsala med latin av alla ämnen. Professor var då Håkan Sjögren, en mild, skäggig frälsaregestalt. På den tiden hölls offentliga föreläsningar. En kväll i veckan under en hel termin föreläste Håkan Sjögren om Forum Romanum – med ljusbilder som det hette då för tiden. Föreläsningssalen var alltid fullsatt. Professorn var engagerad och fängslande. Till slut tycker jag mig hitta på Forum minst lika bra som i det historiska Uppsala, och jag beslöt att Rom skulle bli mitt första utländska resmål. Nu blev det inte så. Först på 60-talet kunde jag en varm och vacker junidag i en flock charterresenärer beträda mitt Forum. Jag kände igen mig, ja, jag kände mig hemma, på en gång andaktsfull och upphetsad. Mina svenska sandaler nötte samma stenar som Cicero och Horatius hade trampat för 2.000 år sedan. En pilgrim hade nått de heliga platserna. På kvällen kom jag tillbaka och upplevde för första gången den teaterform som kallas 'son et lumière: För första gången upptäckte jag den sinnesvilla som denna teaterform bygger på: om man i mörkret hör ett ljud och om en strålkastare samtidigt fixerar en punkt, lokaliserar man ljudkällan till ljuskäglan. Så enkelt! Ett ljudband, en strålkastare, några stumma aktörer var allt som behövdes.

Då kom Idén!

Uppsala, Svearikets hjärtpunkt, skådeplatsen för viktiga och dramatiska händelser under århundradenas lopp, vore väl rätta platsen för ett ljud- och ljusspel: Det var väl strålkastarens ljusstrimma som förde svensklärarens tankar till Rydbergs kantat:

"Din dag är blott en strimma,
som lyser blek och matt - "

"Ur nattomhöljda tider" skulle gestalterna gå in i ljusskenet och sedan försvinna. Inga teaterdekorationer! Inga yrkesskådespelare! Någoting av passionsspelen i Oberammergau! Hjärtat bultade till som det gör när man får en uppenbarelse.

När inspirationens svallvågor lagt sig, gick "beslutsamhetens friska hy i eftertankens kränka blekhet över". Idén förblev idé fram till Uppsalas 700-årsjubileumsaktiviteter. En dag stötte jag ihop med Lisbet Forsberg just vid domkyrkan, och

hon frågade om jag möjligen hade något uppslag till en insats av byalaget. Då hoppade Idén fram ur sitt förvar, väl bibehållen trots de många åren. Lisbet nappade genast, medan jag min vana trogen var mer försiktig. Vi gjorde en hastig genomgång av de händelser som skulle kunna iscensättas och fann att problemet var att sovra det rika materialet.

Därmed har jag gjort mitt.

Jag är dålig på att styra och ställa, uppvakta myndigheter, få folk att ställa opp osv osv och drog mig tillbaka. Nu tog de handlingskraftiga och orädda eldsjälarna över, Lisbet, Lasse, Katarina, Viola och andra. När jag insåg hur mycket arbete som idén satt i gång, fick jag ibland dåligt samvete. Jag vågade själv inte spela med, jag var ju den skyldige, tyckte jag. Mistrogen var jag också. Hur skulle ett litet byalag klara en så gigantisk uppgift? Men, tänkte jag ibland, inte kunde de bybor, som en gång hade sina hyddor kring den sumpmark som skulle bli Forum Romanum, föreställa sig att deras by skulle bli hjärtat i ett väldigt imperium, att en gång alla vägar skulle leda till Rom, deras byalag. Så kanske ändå!

När jag en kylig augustikväll satt på Domkyrkoplan för att bevittna premiären, dunkade mitt hjärta värre än den där gången på Forum Romanum. När framgången var ett faktum, var jag faktiskt rörd till tårar. En idé från Forum Romanum hade i Ultima Thule avlat ett livskraftigt krönikespel på Domkyrkoplan.

Men det var inte min förtjänst.

Det erkände jag också i en dikt som jag läste upp på den fest där de medverkande firade succén. så här lyder de sista raderna om mitt barn: I d é n.

Så gjorde han succé.

Beundrad blev han på sin styva lina tack vare dessa tre:

Lisbet och Viola och Katarina.

Jag viskade där rörd jag satt,
när kylig skymning gick mot natt,
och hörde barnet applåderas:

Det är ej längre mitt men d e r a s."

Erik M. Yrgård

Samtal med Ragnar Johansson inför Öfre Slottsgatans Dag.

Från Öfre Slotts Byblad 1979

Dagmar: Berätta lite om din bakgrund. Hur kom det sig att du började måla?

Ragnar: Då börjar vi med bakgrunden. Min familj flyttade från Roslagen till Uppsala år 1938. Min pappa satt i rullstol, vi var många syskon och alla fick hjälpa till med försörjningen. Jag arbetade hos Lindvalls och Hakonbolaget som lagerarbetare samtidigt som jag läste på Hermods. Vi bodde då på Skolgatan 7. Så kom kriget, och jag flyttade nu över till Länsarbetsnämnden, där jag tog hand om baltiska flyktingar. Först 1945, då jag var 32 år, började jag måla på allvar.

Så tog kriget äntligen slut, och 1947 reste jag till Paris. Ingen som är född efter kriget kan fatta hur det kändes när gränserna öppnades igen och man var fri – relativt, men i alla fall – att resa som man ville.

Efter ett år av ensamhet i Paris kom Maria, min fästmö ner och med henne min bror Rune och hans fästmö och nu blev det dubbelbröllop! Maria och jag flyttade in "under takåsarna i Paris", närmare bestämt till åtta kvadratmeter på Rue de Courcelles. Där skulle allt ske: man fick laga mat, arbeta och sova på det lilla, lilla utrymmet, men vad gjorde det, – man var ju i Paris och där lever man sitt liv mycket mer utomhus än man gör hemma. Dessutom gick jag på målarskola, bl.a. på Académie Julian.

Dagmar: Var fick du pengar till allt detta?

Ragnar: En del hade jag sparat, men jag kände också en som hette Oscarsson ifrån Göteborg. Han intresserade sig för min konst och lyckades sälja så pass så att vi överlevde. Men vi hade många glädjeämnena, och ett av dem var vår dotter Maj, som också blev parisiska.

Dagmar: Vi kanske ska tala litet mer om din konst. Påverkades du av de stora expressionisterna, t.ex. Matisse, van Gogh, Munch, Kandinsky?

Ragnar: Ja, man brukar ju kalla mig expressionist men det var jag inte från början. Min stil var mer den skildrande,

impressionistiska, som bl.a. innebar tolkande av ljuset. Men så träffade jag en dag på ett konstverk av den rysklitauiska målaren Chaim Soutine, en jude som egentligen levde hela sitt vuxna liv i Frankrike. Han använde sig av en praktfullt blossande färg med dramatiska motsättningar som gjorde ett starkt intryck på mig. Jag fick liksom en uppenbarelse som väckte mig till ett annat sätt att se och uppleva både konsten och tillvaron.

Men jag hade en lång väg att gå – jag var hela tiden försiktigt sökande och samtidigt intensivt arbetande.

Dagmar: Hur gick det sen?

Ragnar: År 1951 kom vi hem igen och bosatte oss i en vindskupa på Skolgatan 7 (som i Paris, kan man säga). Tidigare, år 1949, hade jag haft en utställning i Umeå tillsammans med fyra andra Uppsalamålare, 1951 kom utställningen "Tio uppsalamålare" och 1954 hade jag min första separatutställning i Uppsala.

Under denna tid hade jag med släktingars och en god väns hjälp byggt stugan i Funäsdalen och den kom med åren att bli mig allt kärare. Och de impulser som väckts av Soutine utvecklades nu mer och mer i den dramatiska, fria fjällvärlden.

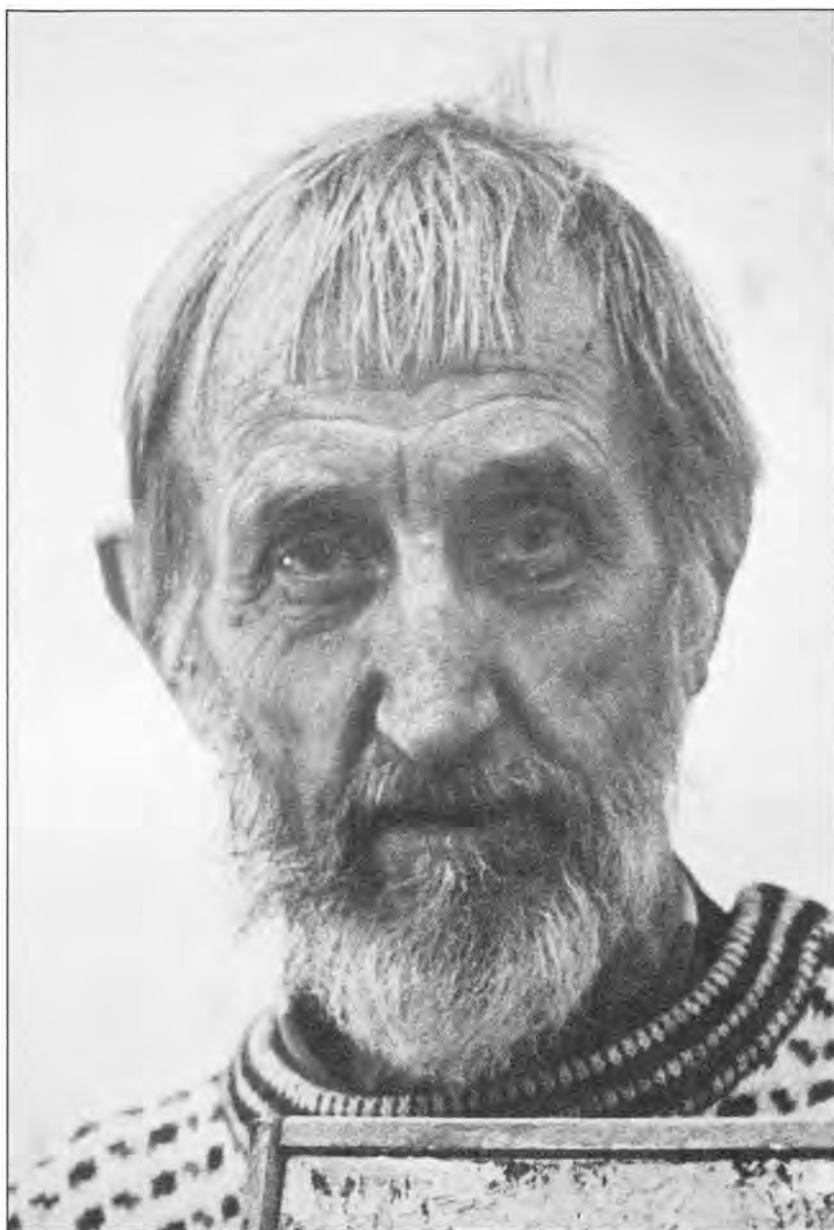
Dagmar: När flyttade du sen till Öfre Slottsgatan, till Eklundska gården?

Ragnar: 1954 föddes mina tvillingflickor, och vindskupan blev med tiden alltför trång. 1956 flyttade vi in i en rymlig lägenhet på nedre botten, och där hade jag också min ateljé.

På Öfre Slottsgatan kändes det på något sätt som att bo i ett pariskvarter – där fanns små affärer, folk gav sig tid att stanna och prata på gatan, alla kände alla, man umgicks inne på gårdarna. Såg jag från fönstret någon gå förbi som jag tyckte hade ett uttrycksfullt ansikte, så kunde jag sticka ut huvudet och ropa: "Har du tid ett tag – jag skulle så gärna vilja måla dig?" Och man kom i de flesta fall in och blev avmålad.

Så hände med H S. Nyberg, den berömda språkforskaren. Han hade sitt

garage mitt emot Eklundska gården och jag satt många gånger och iakttog honom och hans svårigheter att vända och backa in och ut med bilen. Varje gång tänkte jag: "Vilken fin skalle du har, den skulle jag vilja måla av." Till slut en dag öppnade jag fönstret och ropade: "Kom, så får jag prata med dig!" Och H.S. kom, porträttet blev målat och idag sitter det i Statens porträttsamling i Gripsholms folkhögskola.

Dagmar: Hur kom det sig att du ville skapa bilder?

Ragnar: Ja, jag har väl alltid ritat, målat och format lerskulpturer. Det kan till en del bero på att jag stammade svårt, både som barn och en tid som vuxen. Bilden och skulpturen fick bli det som uttryckte vad jag ville säga men inte förmådde. Men jag

har i alla fall lyckats bra med några radioprogram, och för tio år sedan gjordes ett TV-program med mig som hette "Ragnar Johansson, målaren" och för tre år sedan ett annat, "Målare från Funäsdalen".

Dagmar: Hur vill du att människorna ska påverkas av din konst?

Ragnar: Jag vill visa: "Så här uppfattar jag världen!" Jag vill hjälpa till att väcka människorna till att se bakom tingen och att uppleva det "mystiska" i tillvaron. Allt är inte så självklart som det verkar på ytan i denna prylsamhällets tid. Det finns en annan verklighet bakom också. Livet är så rikt på fina upplevelser bara vi kan stanna upp, bara vi ger oss tid för dem.

Dagmar: Hur tycker du det är att vara konstnär i nutidens Sverige?

Ragnar: Konstnärer är oftast internationella. Självt har jag rest och bott i många länder. För konstnären finns inga gränser, konsten måste få vara fri och inte bunden till något slags nationalism.

Dagmar: Vad tycker du om "konsten i tiden"?

Ragnar: Det finns många unika människor bland konstnärerna men få konstens nydanare. Många gånger förefaller konsten av idag liksom vag, konturlös och utsuddad. Vi föds ju unika men dör ofta som kopior.

Dagmar: En sista fråga, och den måste gälla Öfre Slotts. Du vet väl att firman Diös nu till allas och byalagets glädje ska renovera i kvarteret Hörnet? Men det finns smolk i glädjebägaren, bl.a. att man planerar att bygga radhus på gårdarna. Vad tycker du om det?

Ragnar: Jag tycker att Öfre Slotts är en otroligt fin miljö, där min familj och jag har upplevt stor gemenskap med alla. Det känns inte bra att de tänker bygga radhus där – de är helt främmande för miljön. Det känns inte alls bra!

Dagmar: Sista ordet är inte sagt än, vi hoppas på bevarande både av den sociala och den kulturhistoriska miljön!

Ragnar: Att leva och låta leva – det är det viktigaste i livet. Den rättigheten måste vi slå vakt kring.

Dagmar Furumark

Nya medlemmar betraktar Byalaget

Som relativt nyinflyttade till Fjärdingen – kvarteret Pistolen – har vi blivit mäktat imponerade över vad en "liten" grupp entusiaster kan betyda för sin stadsdel. Det gäller Öfre Slottsgatans Byalag – helhjärtat gripna av kulturellt nit för bevarande av sin stadsdels forna identitet. Framgångarna kan numera beskådas av alla, som promenerar gatan fram och dagligen av de familjer, som har förmånen att få bo där. Efter sina framgångar är Byalaget fortfarande ett aktivt och sammansvetsat "gäng" som varje år inbjuder medlemmarna till nya utflykter och aktiviteter. Nedan följer ett axplock ur detta utbud.

En kall och regnig augustikväll för några år sedan passerade vi Domkyrkan och "hamnade" mitt i ett historiespel "Uppsala Krönikespel". Det var en fascinerande upplevelse, som skildrar historiska händelser från Hedenhös och framåt i tiden. Såväl Vasatiden och århundraders kulturmättade episoder som politiska omvälvningar passerade revy. Victor Rydbergs kantat: Ur nattomhöljda tider utgjorde en värdig epilog på spelet. Först när föreställningen var över och vi promenerade hem, upptäckte vi att vi var nästan stelfrusna!

Våren -90 fick vi genom Byarådets försorg tillfälle att bese Domkyrkans okända utrymmen. Vi steg upp i norra tornet, beundrade de tre imponerande kyrkklockorna samt tornmuséet med dess rariteter. De som ville kunde klättra upp och "skalla" torntakets högsta punkt. Ett tiotal höjdare ansåg det mödan värd och fann utsikten däruppifrån magnifik. I tornet förvaras även 100–200-åriga välbevarade och vackra textilier för allmän gudstjänst, altarutensilier i guld och silver samt gamla kungakronor. En chockartad, rysande upplevelse ger de autentiska och blodbefläckade kläder, som Sturarna bar vid Sturemorden!

Det finns mycket att se och begrunda i vår Domkyrka. Strax man kommer in – något till vänster – finner man gravhällen över Linnés vilorum. Dennes epitafium däremot är placerad över ingången till det gravkor, där Emanuel Swedenborg har sin sarkofag. Andeskådaren har numera efter närmare 200 år fått tillbaka sitt kranium sedan han tidigare inväntat uppståndelsen i fragmentariskt skick. Fortsätter man

mittgången fram till högaltaret kan man beundra grevinnan Ebba Leijonhufvuds silverkrona från 1600-talet försedd med den varnande texten: "Förbannad vare den, som Herrens Tempel rövar, denna krona förvansker..." I kröningsvalvet, 20-30 meter högt upp, kan man se en målad hand som välsignar de konungar, som där vigts till sitt ämbete fram till Fredrik I. Därefter blev Storkyrkan kröningskyrka och Uppsala blev den "bondhåla" som Strindberg så förbannade. Man måste också besöka det Jagelloniska gravkoret med kyrkans kanske vackraste sarkofag. Där vilar Johan III och hans andra gemål Gunilla Bielke, som vi ständigt påminns om, då vi hör Gunilla-klockans ljudklang. Vänder man blicken mot det vackra gotiska blyfönstret i gravkoret, ser man initialerna NNM (vilka även graverades in i Gunillas ring från Johan III) nemo nisi mors - endast döden skall skilja oss åt! En bild av staden Krakow finns målad på väggen ovanför sarkofagen som minne av Johan III:s första hustru Katarina Jagellonica från Polen.

Så lämnar vi den Zettervallska Domkyrkan och även om vi inte kan instämma med nationalromantikern Verner von Heidenstam att vår Domkyrka utsatts för "vandalism" och "barbarism" så tycker vi det var synd att det handgjorda teglet byttes ut mot maskinslaget tegel.

En skön majdag gjorde Byalagsmedlemmarna utflykt till grannstaden Norrtälje och vandrade runt i dess stadskärna under kunnig guidning. Besöket avslutades med lunch på M/S Norrtälje, som ligger förtöjd som "pensionär" i hamnen. En solig, minnesrik dag, som vi gärna tänker tillbaka på.

Höstterminen -90 startade med den sedvanliga Geijersaftonen i Geijersgården. Kvällen bjöd på gluntsång av veteranodister och gitarrmusikunderhållning.

Vi ser nu fram emot vårterminens aktiviteter, vilka som vanligt omfattar träff på Norrbyska studenthemmet, försommarfest på gården S:t Johannesgatan 23 förutom olika överraskningar. Vi ses!

Uppsala den 9 februari 1991

Morgan Sysne

BYALAGETS AFFISCH
(RITAD AV ÅKE BLIX 1979).